Nº12 (24.606)

2024 гъэм мазаем (февралым) и 3, щэбэт

• Тхьэмахуэм щэ къыдокі •

И уасэр зы тумэнщ

ЩІыналъэщІэхэм ІэщІагъэлІхэр макІуэ

КъБР-м и Іэтащхьэ Кіуэкіуэ Казбек УФ-м и Правительствэм и Унафэщіым и къуэдзэ Хуснуллин Марат видеоконференц жыпхъэм иту иригъэкіуэкіа зэіущіэм хэтащ. Ар теухуат Донецк, Луганск лъэпкъ республикэхэмрэ Херсон, Запорожскэ областхэмрэ щызэфіах инфраструктурэмкіэ проект щхьэхуэхэр гъэзэщіа зэрыхъу щіыкіэм.

ЗИ ГУГЪУ тщІы лэжьыгъэр УФ-м и Президент Путин Владимир и унафэкіэ Урысейм хиубыдэ щіыналъэхэм ирагъэкіуэкі. Донбассымрэ Новороссиемрэ я жылагъуэ-экономикэ зыужьыныгъэм епха зэlущіэм Президентым абы и мыхьэнэр къыщыхигъэщауэ щытащ: «ИлъэситI иримыкъу пІалъэм ДНР-м, ЛНР-м, Херсон, Запорожскэ областхэм километр минитым нэс гъуэгу щызэрагъэпэщыжащ, жылагъуэ ухуэныгъэрэ ціыхухэр щыпсэў унэу мин хыщірэ щитхум нэс зэіузэпэщ ящіыжащ, щіэуэ яухуахэри мащІэкъым. Урысейм хыхьэ адрей щІыналъэхэм ящыщу Донбассымрэ Новороссиемрэ ядэІэпыкъуныр зи пщэ дэзылъхьэжахэм ящІари хэзгъэкІуэдэну сыхуейкъым. Апхуэдэ дыдэщ волонтёрхэм, жылагъуэ зэгухьэныгъэхэм я ліыкіуэхэм, политикэ партхэм зэфlах лэжьыгъэри».

Къэбэрдей-Балъкъэрым Херсон, Запорожскэ областхэм инфраструктурэм пыщіауэ щызэтекъута ухуэныгъэхэр зэгъэпэщыжынымкіэ псапэхуэщіэ лэжьыгъэхэр ирегъэкіуэкі. Илъэс блэкІам Скадовск къалэм псыр щызэбгрызыш бжьамий лъагъуэр зэрагъэпэщыжащ. МФЦ-м и лэжьыгъэр зэтраублэжащ, еджапізхэм я зым медицинэмкіз пэшыр зэіузэпэц щащіыжащ. Щіыналъэм хиубыдэ жылагъуэхэм сабий джэгупіэхэр, унэхэм къедза уней, жылагъуэ пщанттэхэр зыхуей щыхуагъэзащ, иджыблагъэ амбулаторэщ эм и бжэхэр къызэ уахынущ. Апхуэдэ лэжьыгъэхэр дяпэкій екіуэкіынущ. Къйнэмыщіауэ, Херсон областым хиубыдэ Голопристанскэ щІыналъэм и администрацэм 2024 - 2025 гъэхэм зэфlагъэкlыну я мурад лэжьыгъэхэм теухуа зэгурыlуэныгъэ иращlылlащ КъБР-м, абы ухуэныгъэщlэ зыбжанэ хагъэхьащ. ДызыхуэкІуэ тхьэмахуэм Къэбэрдей-Балъ-къэрым щыщ ІэщІагъэлІхэр зэлэжьыпхъэр яубзыхун папщІэ, гъуэгу техьэнущ.

«Къэрэхьэлъкъыр» зи къежьапіэ

Илъэси 100 ипэкіэ, 1924 гъэм мазаем и 3-м, дунейм къытехьащ нобэрей «Адыгэ псалъэр» къызытехъукІыжа «Къэрэхьэлъкъ» газетым и япэ номе-

ГУХЭХЪУЭЩ икІи дэрэжэгъуэ нэхъапэм укъуэдия зимы а ди лъэпкъым къыдэгъуэгурыкІуэ газетым и ныбжьыр ліэщіыгъуэ зэрырикъуар. Дрогушхуэ абы и лэжьакІуэхэри, сыт щыгъуи къытхуэпэж ди щІэджыкІакІуэхэри. «Къэрэхьэлъкъыр» зи къежьапІэу «Адыгэ псалъэм» хуэкІуэжа махуэ къэс ди Іэпэгъур лъэпкъ щэнхабзэм къыгуэхыпІэ зимыІэ и зы Іыхьэ лъэщ хъуащ япэ лъэбакъуэхэр щича лъэхъэнэм щегъэжьауэ.

ЦІыхубэм я телъхьэ совет властыр къзунэхуа иужькіз щізныгъэм куууэ зезыта адыгэхэм, дауи, яІэн хуейт а зэманым мыхьэнэшхуэ дыдэ большевикхэм зрату щыта газетхэри. 1921 гъэм мэкъуауэгъуэм (июным) и 1-м къыдэкІыу щІэзыдза «Красная Кабарда»-м къалэнышхуэ зэфІигъэкіырт гъащІэщІэр цІыхухэм яхипщэн, абы и мыхьэкъагуригъэјуэн папщіэ. АрщхьэкІэ ар зэрытрадзэр нэхъыбэм урысыбзэти, къытехуэ тхыгъэхэм зыщагъэгъуэзэн папщІэ зэдзэкІакІуэхэр къалъыхъуэн хуей хъурт. Пэжщ, абы адыгэ редакцэ иІэт, адыгэбзэкІэ тхахэми ущрихьэл эрт. Ауэ ахэр бгъэхьэзырыну Іуэху тынштэкъым, ди лъэпкъым и тхыбзэр зэрыщытынур властыщІэм иджыри зэримыубзыхуам къыхэкІыу. ЩытыкІэр нэхъ хьэлъэж ищІырт ди япэ итахэм ящыщу процентитіым нэблагъэм фіэкіа щІэныгъэ зэрабгъэдэмылъым, абыхэм я нэхъыбэри дин лэжьакіуэхэу. Ціыхубэм тхэкіэрэ еджэкіэрэ зрагъэщіэн щіадза къудейт. Арати, адыгэбзэкІэ ЦІагъуэр яхэтат Тыркум япэ ягъэхьэзыр тхыгъэ закъуэтІа- дыдэу ди бзэкІэ «Гъуазэ» газетыр

къуэр зэратхыр хьэрып хьэрфхэмкІэт, КъурІэн еджэфхэм зыщагъэгъуэзэфын хуэдэу.

ГъащІэщІэм теува къэралым къыщыхъухэр я анэдэлъхубзэмкІэ зрагъэщІэну, абы щыщ зы Іыхьэ хъуну цІыхухэр щІэхъуэпсырт. ХэкІыпІэу а лъэхъэнэм щыІэр газетым и закъуэт, къэунэхуагъащІэ радиом иджыри зэрызимыужьам къыхэкІыу. Ар адыгэбзэкІэ нэхъыбэрэ «къэгъэпсэлъэн» хуейт. А къалэн мытыншыр къащехъулІар 1924 гъэм и пэщІэдзэращ, абы теухуа унафэр нэхъ пасэу щы а пэтми.

Дым Іэдэмрэ ЦІагъуэ Нурийрэ 1913 гъэм зэхалъхьа алыфбейр а лъэхъэнэм къагъэсэбэпатэмэ, адыгэ газетым и къызэгъэпэщыныр нэхъ псынщІэу икІи тыншу зэфІэкІынут. Абы тету 1917 гъэм и кІэухым дунейм къытехьакІэт ди щІыпІэм къыщыдэкІа «Адыгэ макъ» япэ лъэпкъ газетыр. Нэхъ пасэжу, 1911 гъэм мэлыжьыхьым (апрелым) и 2-м,

щызэхэзыублахэм - аращ адыгэ газетхэм я къежьапІзу къэлъытэн хуейри. ЦІагъуэмрэ Дымымрэ я алыфбейр къыщ амыщтам политикэ щхьэусыгъуэт иІэр - муслъымэныгъэр, адрей динхэми хуэдэу, зыгъэкІуэдыжыну мурад быдэ зыщІа большевикхэм ягу техуэнутэкъым абы и фэр зраплъ хьэрып хьэрфхэр тхыбзэщІэ зэзыгъэгъуэт лъэпкъым тегъэщІапіэ ищіу.

Апхуэдэу щыхъум, ди щІыпІэм кърагъэблэгъащ урыс лингвист цІэрыІуэ Яковлев Николай. 1920 гъэм щыщіэдзауэ абы щіэхщІэхыурэ иригъажьэрт Кавказ Ищхъэрэм ис лъэпкъхэм я бзэр зыдж экспедицэхэр. Иужькіэ, 1924 гъэм, къэралым щІэныгъэ щегъэгъуэтынымкІэ наркоматым (иджырей министерствэхэм хуэдэм) къыщызэригъэпэщат кавказыбзэхэм я тхыбзэм елэжь комитет щхьэхуэ икІи и унафэщІу щытащ 1937 гъэ пщІондэ къэгъуэгурыкІуа алфавитыщІэр зэхэзылъхьа комиссэм.

(КІ эухыр 2-нэ нап).

Псыр къызэрагъэсэбэпымрэ зэрахъумэмрэ

КъБР-м и Парламентым и УнафэщІ Егоровэ Татьянэ зи чэзу зэlущіэр иригъэкІуэкІащ. Абы депутатхэр щыхэ-плъащ республикэм и законопроект зыбжанэм.

«КЪЭБЭРДЕЙ-Балъкъэр Республикэм дыкъэзыухъуреихь дунейр зэрыщахъумэм теухуауэ» КъБР-м и Законым зэхъуэкІыныгъэхэр хэлъхьэным и ІуэхукІэ» КъБР-м и законым и проектыр абыхэм

ЗэІущІэм щытепсэлъыхьащ «Псыр къызэрагъэсэбэпымрэ зэрахъумэмрэ ехьэлІауэ» КъБР и Законым и 3-нэ, 5-нэ Іыхьэхэм зэхъуэкІыныгъэхэр хэлъхьэным и ІуэхукІэ» КъБР-м и законым и проектым.

КъБР-м и Парламентым Мэкъумэш Іуэхухэмкіэ, щіыуэпсыр къэгъэсэбэпынымкІэ, экологиемрэ дыкъэзыухъуреихь дунейр хъумэнымкІэ и комитетым и унафэщІ ТекІушэ Артур къызэрыхигъэщамкіэ, законопроектыр зэхагъэуващ 2023 гъэм дыгъэгъазэм и 25-м къыдагъэкla, «Урысей Федерацэм и законодательнэ акт щхьэхуэхэмрэ и ЩІы кодек-

сымрэ зэхъуэкІыныгъэхэр хэлъхьэным теухуауэ» Федеральнэ Закон №657-р къызэращтам ипкъ иткІэ. Ар зыхуэгъэзар псыхэр къызэрагъэсэбэпымрэ зэрахъу-

мэмрэ ехьэлІа лэжьыгъэхэр зэрырагъэфІэкІуэнырщ.

Абы къыщыгъэлъэгъуащ законым и 3-нэ статьям и Іыхьэ 2-м и пункт 9-м, псым цІыхухэм я шынагъуэншагъэм зэрыщыкІэлъыплъ щІыкІэу КъБР-м и Правительствэм зэриубзыхур къыщыхьам, къару имы-Іэжу къэлъытэныр, - жиІащ къэпсэлъам.

Законхэм я проектхэр зыхуэгъэза ІэнатІэхэм хуагъэхьащ, зыщагъэгъуэзэн, дыщІагъужын папщІэ. Ахэр халъхьэжмэ, Іуэхур зи нэІэм щІэт комитетхэм дэфтэрхэм хэплъэну КъБР-м и Парламентым и зэІущІэм къыщыхалъхьэнущ.

Депутатхэр тепсэлъыхьащ къэралым и нэгъуэщі щіыналъэхэм къабгъэдэкі федеральнэ законхэм я проектхэмрэ жэрдэмхэмрэ. Гулъытэ зыхуащ ахэм ящыщщ УФ-м хьэрычэтыщІэхэмрэ ІуэхущІапІэхэмрэ къызэрыщыхатхыкІым, сабийхэр хъыбар мыхъумыщІэхэм зэрыщахъумэм, бжьэ гъэхъуным, псыщІэгъэлъадэхэм зегъэубгъуным, туризм Іуэхум зегъэужьыным. Апхуэдэуи федеральнэ законхэм я проектхэр теухуат УФ-м и Мэз, ЩІы кодексхэм зэхъуэкІыныгъэхэр хэлъхьэным.

Депутатхэм къыхалъхьащ Урысейм щІэныгъэхэмкІэ и академиер къызэрызэрагъэпэщрэ илъэс 300 щрикъум ири-хьэлІзу КъБР-м и Парламентым и ЩІыхь тхылъкІэ РАН-м и Къэбэрдей-Балъкъэр щІэныгъэ центрым и лэжьакІуэ зыбжанэ ягъэлъэпІэну.

КъБР-м и Парламентым и пресс-ІуэхущІапІэ.

Адыгэ Псалъэ apkbr.ru advahe@mail.ru smikbr.ru 💌 Адыгэ Псалъэ

Сом меларди 2,6-кІэ нэхъыбэ къыхахащ

Урысейм и Федеральнэ налог Іуэхущіапіэм и управленэу КъБР-м щыіэм нэгъабэ ялэжьар къыщызэщ акъуэж коллегие иригъэкІуэкІащ. Абы хэтащ Къэбэрдей-Балъкъэрым и Іэтащхьэ Кіуэкіуэ Казбек.

УПРАВЛЕНЭМ и унафэщІ ГуэбэщІыкІ Аслъэн къызэхуэсахэр щигъэгъуэзащ лэжьыгъэр зыхуэдам. Ди щІыналъэм и социально-экономикэ зыужьыныгъэр къызэзыгъэ-пэщхэм ящыщщ налог ІэнатІэр. Нэгъабэ лъэныкъуэ псомкІи налогхэр Іэрыхьащ бюджетым. Статистикэм къызэригъэлъа-гъуэмкІэ, 2023 гъэм КъБР-м и бюджет зэхэлъым налогыу сом мелард 19,3-рэ къы эрыхьащ. Ар блэкІа илъэсым къыхахам нэхърэ сом меларди 2,6-кІэ нэхъыбэщ, нэгъуэщІу жыпіэмэ, проценти 115,7-кіэ хэхъуащ.

Иужьрей илъэситхум (2019-2023 гъгъ.) нэрылъагъуу нэхъыбэ мэхъу налогыу къыхахым и бжыгъэр.

Бюджетым къыхалъхьэ налогым и Іыхьэ пліанэр хьэрычэтыщіэ іуэху мащіэмрэ курытымрэ къатырщ, ар зы илъэсым къриубыдэу процент 18,7-кіэ хэхъуащ. Зи щхьэ Іуэху зезыхуэж хьэрычэтыщІэхэм я бжыгъэр 71227-м щІигъуащ. Зы илъэсым къриубыдэу цІыху мин 13 къахэхъуащ абыхэм. ХьэрычэтыщІэ Іуэху мащІэмрэ курытымрэ я бжыгъэри процент 12,9-кІэ хэхъуащ, 23186-рэ мэхъу. Налог нэхъыбэ къызыпэкІуэ хьэрычэтыщІэ Іуэхум и нэхъыбэр мэкъумэшым, ухуэныгъэм, сатум, шхапІэм, производствэм

Мы ІэнатІэр щІефІакІуэм щхьэусыгъуэ хуохъу къэралым хьэрычэтыщІэхэм къарит дэІэпыкъуныгъэри. КъыдэкІуэу налог къулыкъущіапіэм ціыхухэм іуэхур нэхъ тынш щащіын папщіэ Іэмалыщіэхэр къызэрагъэпэщ, бжыгъэр зи лъабжьэ технологиехэр къагъэсэбэп. Абы и фІыгъэкІэ налог тыным зыщызыдзейхэри къыщІагъэщыф, зытхэми я пщэрылъыр нэхъ тыншу зэфlагъэкl.

КІуэкІуэ Казбек къулыкъущІапІэм ехъулІэныгъэхэр яІэну ехъуэхъуащ икІи жиІащ абыхэм я ГэнатГэм республикэм и экономикэм зиужьынымкіэ мыхьэнэшхуэ зэриіэр.

КъБР-м и Іэтащхьэмрэ Правительствэмрэ я пресс-Іуэхущіапіэ.

КъБР-м и Іэтащхьэ Кіуэкіуэ Казбек унафэ зэрищам тету, къалэ округхэмрэ щІыналъэхэмрэ я администрацэхэм я Іэтащхьэхэм деж щыІэ советхэр къыщызэрагъэпэщ республикэм. Шэджэм районым и Іэтащхьэм и апхуэдэ гупым и япэ зэхыхьэр иджыблагъэ иригъэкіуэкіащ абы и тхьэмадэ Борсэ Юрэ.

ЯПЭ зэхуэсым ирагъэблэгъащ КъБР-м щІалэгъуалэм я ІуэхухэмкІэ и министр Лу Азэмэт. Зэlущlэм хэт нэхъ щlалэхэр къэрал къулыкъущІэхэм епсэлъащ, зыщі эупщі ахэм я жэуап зэхахащ.

Псалъэм къыдэкІуэу жыпІэмэ, ныбжьыщІэхэр нэхъ щІэупщіащ щіалэгъуалэ проектхэр грант дэІэпыкъуныгъэкІэ гъэзэщІэныр зэтеублэным, лэгъуалэ центрыр и кІэм нэгъэсыным, 2024 гъэм екІуэкІыну Іуэхугъуэхэр зыхуэдэм, нэгъуэщІхэми.

«Дунейм псынщІэу зехъуэж, щІэуэ къежьэм дыщыгъуэзэн

Блэкlap и лъабжьэу

Шэ- икІи зэдгъэхъуліэныр псом ящхьз ми, ди япэ итахэм къытхуагъэ- щ алэгъуалэр на лъапІэныгъэхэр зыщыдгъэ- тыншу епсэлъэфу, ечэнджэщу гъупщэ хъунукъым. Фэрэ дэрэ щытын зэрыхуейр, къулыкъуди къалэн нэхъыщхьэр блэ- щІэхэми кІам къыхэтха дерсыр и лъаб- къызэрытетыпхъэр жьэу къэкіуэну дахэ духуэ-

дыхэгъуэзэн мурадыр нырщ», - жиlащ Лу Азэмэт.

унафэщІхэм абыхэм Я

НЭЩІЭПЫДЖЭ Замирэ.

«Къэрэхьэлъкъыр» зи къежьапіэ

(КІ эухыр. Пэщ І эдзэр 1-н э нап.).

Латин хьэрфхэр зи лъабжьэ алыфбей адыгэхэм тхузэхалъхьэнымкІэ Яковлевым къигъэсэбэпащ Хъуран Батий, Борыкъуей ТІутІэ, ЦІагъуэ Нурий, ЩэрылІокъуэ Талъостэн, Елбэрд Хьэсэн сымэ, нэгъуэщ і ди щі эныгъэліхэм я зэфіэкіыр. 1923 гъэм ирихьэлІзу ар хьэзыр хъуащ икІи цІыхубэм зыхагъэгъуэзэн папщІэ «Красная Кабарда» газетым къытра-

Ди щІыпіэм къыщыдэкі газетым нэхъыбэрэ адыгэ тхыгъэхэр къытехуэнымкІэ латин хьэрфхэр зи лъабжьэ тхыбзэ диІэ зэрыхъуар щІэгъэкъуэн лъэщт. Сыти жыІи хьэрып хьэрфу типографием и эхэр апхуэдизу мащ эти, къндэк ыгъуэ къэс тхыгъэ кіэщі зыщыплі фіэкіа нэхъапэм традзэфыртэ-

1924 гъэм мазаем и 1-м къыдэкlащ «Красная Кабарда» газетым и иужьрей номерыр. МахуитІ дэкІри, мазаем и 3-м, дунейм къытехьащ «Къэрэхьэлъкъыр», адыгэбзэрэ урысыбзэкІэ къытехуэ тхыгъэхэр щызэхуэдэр. Абы и тиражыр минитІ хъурт, арщхьэкіэ мазэм тіәу фіэкіа къыдэкіыфыртэкъым яхурикъуртэкъым тхыгъэхэр зыгъэхьэзырхэмрэ къэзыщыпхэмрэ.

«Къэрэхьэлъкъыр» хъыбарегъащІэ, ущиякІуэ, гъэсакІуэ къудейтэкъым. АбыкІэ ди лъэпкъэгъу куэдым зрагъэщІащ тхэкіэрэ еджэкіэрэ: ціыхухэр гупу зэхуэсурэ газетым къеджэрт, итхэм тепсэлъыхьыжырт, езыхэми я хъыбар редакцэм Іэрагъэхьырт. Тхылъхэр щІымащІэ лъэхъэнэм ар хэкіыпіэфіт.

«Къэрэхьэлъкъыр» бзиплікіэ къыдэкі хъуащ 1925 гъэм и бадзэуэгъуэ (июль) мазэм ирихьэл эу. Адыгэбзэмрэ урысыбзэмрэ гъусэ яхуэхъуащ балъкъэрыбзэмрэ Налшык куэду щыпсэу бгырыс журтхэм я бзэмрэ. Лъэпкъ зэкъуэтыныгъэм и лъабжьэ быдэу уващ газетыр.

А щІыкІэм тету илъэсиблкІэ къыдэкІащ «Къэрэхьэлъкъыр». 1931 гъэм и мазаем (латин хьэрфхэр кириллицэк э яхъуэжа иужькіэ) абы къытепщіыкіыжащ адыгэбээ защіэкіэ щхьэхуэу дунейм къытехьэу хуежьа «Ленин гъуэгур». Апхуэдэ дыдэ Іэмал ягъуэтащ балъкъэрхэми - «Ленинчи жол», урысхэмрэ адрей лъэпкъхэмри - «Ленинский путь».

Аращи, «Къэрэхьэлъкъ» газетыр дунейм къызэрытехьэрэ нобэ илъэси 100 ирокъу. Абы тхыдэ къулей икІи хьэлэмэт зэриІэм шэч хэлъкъым: къэбэрдей адыгэхэми республикэми я гъащІэм а лъэхъэнэм къыщыхъуа Іуэхугъуэ нэхъыщхьэхэр и напэкІуэцІхэм нэсу къыщыгъэлъэгъуащ. Ди жагъуэ зэры-хъущи, ахэр джыжыным, щІэныгъэр и лъабжьэу зэфІэгъэувэжыным иужь ихьа щІагъуэ щыІэкъым. Нобэ зумыгъэзэхуар, къыумыхутар пщэдей гъуэтыжыгъуей мэхъу. Абы и щыхьэтщ ди республикэм къыщыдэк газетхэм я тхыдэм нэхъ куууэ зыщызгъэгъуэзэн мурадкіэ я япэ къыдэкіыгъуэхэр куэдрэ къызэрыслъыхъуар. Мэзкуу къэрал университетым журналистикэмкіэ и факультетыр къыщызухым, 1986-1987 гъэхэм, «Къэрэхьэлъкъым» и къежьапІэм тезухуа диплом лэжьыгъэр щыстхым, Крупскэм и цІэр зезыхьэ Республикэ библиотекэм (иджы Мэлбахъуэм и ціэр зыфіаща Лъэпкъ библиотекэм) абы и къыдэкІыгъуэ щхьэхуэхэр слайдхэм тетхауэ къыщызгъуэтри, зыщызгъэгъуэзауэ щытащ. Иджы а слайдхэм узэреплъын Іэмэпсымэхэри щыІэжкъым икІи 1929 гъэ пщІондэ къыдэкІа «Къэрэхьэлъкъым» дыпыкІыпащ. ЩыІэкъым ахэр «Адыгэ псалъэм» и редакцэми. Иджы дыщолъыхъуэ къэралым и газет гъэтІылъыпІэ нэхъыщхьэхэм. Хэт ищіэн, ди насып къикіынкіи хъунщ?! Абы къыхэкіыу щіэджыкіакіуэхэм захуэдгъэзэну дыхуейт: ди газетым и тхы-дэм теухуауэ фызыщыгъуазэмкіэ фыкъыддэгуашэ. Дэ ахэр гулъытэншэ тщІынукъым икІи адыгэ газетым и илъэсищэ юбилейм тедухуа 2024 гъэм къриубыдру дгърхьозыр тхыгър куэдым къадэкіуэу къытеддзэнущ.

КъищынэмыщІауэ, редакцэм музей къыщызэдгъэпэщыну ди мурадщ. Абы щызэхуэтхьэсынущ адыгэ газетым ехьэлlауэ дгъуэтыж псори. Гуапэ тщыхъунт фэри, щІэджыкІакІуэ лъапіэхэ, зыкъытщіэвгъэкъуатэмэ. Адыгэ газетым, абы щылэжьахэм, и тхыдэм теухуауэ сытри ди дежкІэ щхьэпэщ. Ахэр къахуэсэбэпынущ къытщіэхъуэ щіэблэми.

Адыгэ газетыр дунейм къызэрытехьэрэ нобэ илъэсищэ ирикъуами, а Іуэхугъуэ дахэр Іэтауэ щыдгъэлъэпІэнур нэхъ иужьыІуэкІэщ, дызэресауэ, дунейм и щІэрэщІэгъуэ гъатхэм и кІэухым - гъэмахуэм и пэшІэдзэм. Абы и пэ къихуэу зэІушІэ хьэлэмэтхэр, Іуэху щхьэпэхэр едгъэкІуэкІыну, газетым щылэжьа нэхъыжьыфіхэм дахуфхутепсэлъыхьыну, нэгъуэщі куэди ди мурадщи, дэтхэнэ зыри фыхэтыну фыкъыдогъэблагъэ.

ЖЫЛАСЭ Заурбэч,

«Адыгэ псалъэ» газетым и редактор нэхъыщхьэ.

КъБР-м и Правительствэм и Унафэщі Мусуков Алий Іуэхугъуэ щхьэхуэхэр шызэпкъраха зи чэзу зэlушlэ иригъэкlуэкlащ.

ФЕДЕРАЛЬНЭ мылъкум щыщу Къэбэрдей-Балъкъэрым и мылъкум хагъэхьэнущ сурэтрэ видеорэ техынымкІэ ІуэхущіапІэр. Абы теухуауэ КъБР-м и Правительствэм игъэхьэзыра проектыр игъэбелджылащ КъБР-м щІы, мылъку зэхущытык Іэхэмк Іэ и министр Тэхъу Аслъэн. Проектыр зэхагъэуващ Урысейм и ликэм и Лъэпкъ библиотекэм щахъумылъкухэмкІэ управленэу КъБР-м щы-Іэм и мардэхэм тету. Республикэм и къэрал мылъкум къыхэхъуэр сом мел- ствэмкІэ и министр ДыщэкІ Аслъэн

Республикэм и мылъкум хагъэхьэ

уан 29-рэ мин 602-рэ и уасэщ. Ар «Безопасная среда» ІуэхущІапІэм и нэІэ щІэтынущ. Министрыр щхьэхуэу къытеувы ащ федеральнэ мылъкум щыща чыристан щІэнгъуазэм и том щхьэхуэ Къэбэрдей-Балъкъэрым и къэрал мылъкум зэрыхагъэхьам. Ар ди респуб-

КъБР-м транспортымрэ гъуэгу хозяй-

игъэбелджылащ 2024 гъэм муниципальнэ гъуэгу фондыр къызэгъэпэ-щыным трагъэкlуэдэну субсидие Къэбэрдей-Балъкъэрым и бюджетым къыхахыу Налшык къалэ округым и мылъкум зэрыхрагъэубыдэнур.

УФ-м и къэрал программэхэр цІыхубэм я мылъкур зэгъэзэхуэнымкіэ «Электронный бюджет» системэм и мардэм изыгъэзагъэ КъБР-м шыубзыхунымкІэ Правительствэм и проектым тепсэлъы-

хьащ КъБР-м лэжьыгъэмрэ цІыхухэм псэуныгъэкІэ защІэгъэкъуэнымкІэ и министр Асанов Алим. Абы игъэбелджылащ гулъытэ хуэныкъуэ ныкъуэдыкъуэхэмрэ жьыкіэфэкіэхэмрэ лъыплъыным теухуауэ республикэм системэ щхьэхуэ щы Іэнымк Іэ проектри.

КъБР-м лъэпкъ Іуэхухэмрэ жылагъуэ проектхэмкІэ и министр КІурашын Анзор зэlущlэм щытепсэлъыхьащ дин Іуэхущіапіэхэм я лэжьакіуэхэу 2024 гъэм Къэбэрдей-Балъкъэрым и къэрал стипендиер зратынухэр гъэбелджылынымкіэ КъБР-м и Правительствэм и проектым.

ГУГЪУЭТ Заремэ.

• Сталинград зэхэуэр советыдзэм и текІуэныгъэкІэ зэриухрэ илъэс 81-рэ ирокъу

МафІэр къызыхэлындыкІ хы къзукъубеят

1940 гъэм дыгъэгъазэм и ми ирижэрт, Индыли хэ-18-м Гитлер Iэ зыщ Іидза «Бар- лъадэрт... баросса» унафэм къызэрыуащхъуэдэмыщхъуэу теуэным хуэгъэпса «уафэхуэгъэпса хъуэпскі» зауэр ирагъэжьэну нэмыцэхэр хьэзырт.

Ди къэралым къытеуэу зэман дэкlа, Москва и дежи къыщрагъэкІуэтыжа иужь, нэмыцэхэм къагурыІуаш Къуэкіыпіэ фронтым и кіыхьагъкіэ зэребгъэрыкІуэн къару зэрамыІэр. Арати, фашистхэм Сталинград къзубыдыным и Іуэхур псом нэхърэ нэхъышхьэу къалъытэжащ.

Япэрауэ, Индыл и зэпрыкІыпіэхэр нэмыцэхэм зыіэрагъэхьамэ, Совет къэралым и транспорт псы зекІуапІэ нэхъ лъэщ дыдэр абыхэм зэпаупщІырт. ЕтІуанэрауэ, фашистхэм КавказымкІэ яунэтІмэ, Сталинград зыщызыгъэбыда советыдзэхэр я щІыбагъ къыдэнэрт. Ещанэрауэ, а къалэр къызэраштэу, Тыркумрэ Япониемрэ ди къэралым къытеуэну нэмыцэхэр къагъэгу-

КъарукІэ къызэрыдэбэкІым къыхэк і ыу, фашистхэм яхузэфІэкІащ 1942 гъэм бадзэуэгъуэм и 11 - 12-хэм я зэхуаку дэлъ жэщым Сталинград областым изэрыгуэну. Апхуэдэу щІидзащ жэщ-махуэ 200-м къриубыдэм екІуэкІа Сталинград зауэшхуэр.

Советыдзэхэм лІыхъужьыгъэ къызэрымыкІуэ къызэрагъэлъагъуэм къыхэкІыу, нэмыцэдзэхэм яхузэфІэкІакъым Сталинград псынщІзу зыІзщІаубыдэну. Аршхьэкіэ, бийм къаруушхуэ бгъэдэлът. Кавказым хуеІэ 4-нэ танк армэм псы Іуфэм Іут къалэшхуэм хуеІэрт З-нэ, 4-нэ румын, 8-нэ итальян армэхэри.

Сталинград гузэвэгъуэш-хуэм пэщІэуват. ШыщхьэуІум и 23-м советыдзэхэм я «кlaпсэ быдэр» фашистхэм пхратхъащ. Зэхуаку къэунэхуам Паулюс и танкыдзэм зыкъыдидзащ. Абы и гуп пэрытхэр къалэм и ищхъэрэ лъэныкъуэмкІэ Индыл псы Іуфэм Іухьат. Зы махуэ закъуэм и кіуэцікіэ бийм и кхъухьлъатэхэр къалэм мини 2-м щІи-гъурэ теуащ. Зауэр къызэрыхъейрэ апхуэдэ удын лъэш ціыхубэм я ліыгъэмрэ я гуанэмыцэхэм нэгъуэщІ зы къали ирадзатэкъым: зэ Іуплъэгъуэкlэ, Сталинград мафlэ лыгъейр къызыхэлындыкl хы къэукъубеям ещхьт, мафІэр зыщіэна щіы дагъэр уэрамхэ-

АрщхьэкІэ, фашистхэм сыт щыгъэлъэгъуамкіэ, СССР-м хуэдэ Іэмал къамыгъэсэбэпами, быдапІэдэсхэмрэ сэлэтхэмрэ зэрехьэжьэу къалэр ябгынакъым. ШышхьэуІум и зыхъумэжыныгъэмкІэ къалэ комитетым Сталинград дэсхэмрэ зауэлІхэмрэ захуигъэзащ, быдапІэр бийм ирамытыну къыхуриджэу. Іугъуэмрэ мафІэмрэ зэ-

щашта уэрамхэм зы махуэ къэмынэу цІыху мини 6-м щІигъу къыдыхьэрти, бийр зэтезыІыгъэ мывэ чохэр (баррикадэхэр) яухуэрт. Къалэм нэхъри быдапіэ теплъэ иіэ хъурт.

Сталинград зауэм и «зыхъумэжыныгъэ» Іыхьэм къриубыдэу фашистхэм яфІэкІуэдащ сэлэтрэ офицеру мин 700, танкрэ зэребгъэрыкІуэ топу миным щІигъу, лагъымыдзрэ зенитнэ топу мини 2, кхъухьлъатэу 1400-м щІигъу.

Къыхэгъэщыпхъэщ зэхэуэхэр щекіуэкіым Сталинград дэт заводхэм я лэжьыгъэр зы махуи къызэрызэтемыувы ар. Псалъэм папщІэ, къалэку дыдэм зэхэуэхэр щыщекіуэкі фокlадэ мазэм къриубыдэу, трактор заводым щагъэхьэзырри, фронтым иратащ танк 200-рэ мотор 40-рэ.

Индыл деж щекІуэкІа зауэшхуэр иухащ алъандэрэ зэи щымыlа ди текlуэныгъэ инкlэ. Махуэ 200-кІэ екІуэкІа а зауэзэрыліым хэташ ціыху мелуанитІым щІигъу. Сталинград деж нэмыцэ, итальян, румын дзэхэм укІыгъэу щафІэкІуэдащ цІыху мелуан 1,5-рэ.

Сталинград щызэпэщІзува иужь, Хэку зауэшхуэм и мызакъуэу, ЕтІуанэ дунейпсо зауэр щІыкІэми жат. Абыхэм яужь иту, Индыл жащ. Нэмыцэдзэхэм къатекІуэн щымыІэу ягъэІуа хъыбарыр зэрыпціыр наіуэ къэхъуат. Икіи, абыхэм икіуэту щІадзащ. Советыдзэхэр Сталинград деж зэрыщытекІуам и хъыбарыр дуней псом псынщІэ дыдэу щызэлъащІысащ.

1943 гъэм мазаем и 5-м Сталиным къыІэрыхьащ США-м и президент Рузвельт Франклин и хъуэхъу телеграммэ. Инджылызым и премьерминистр Черчилль Уинстон Сталиным къыхуигъэхьа телеграммэм щитхащ: «Езы Сталинград хъуащ щІэмрэ, цІыхум и фэм дигъэхуэфынум и щапхъэ».

> Тедзэным хүэзыгъэхьэзырар КЪУМАХУЭ Аслъэнщ.

Лышх узыфэм пэщІэтыным пщэдей и дунейпсо махуэщ

Зэреlэзэ lэмалхэр йофlакlуэ

Узыншагъэр хъумэнымкіэ махуэу къокіуэкі. дунейпсо зэгухьэныгъэм Лышх узыфэм щысхьырабгъу къызэригъэлъагъуэмкіэ, лъэпкъ имыləy lэпкълъэпкъым лышх узыфэр зыпкърыт сымаджэхэм я бжыгъэм кlyэ пэтми хохъуэ. Іэщіагъэліхэм къы-хагъэщ 2030 гъэм ирихьэлізу апхуэдэ сымаджэхэр процент 40-кіэ нэхъыбэ зэрыхъунур. Адрей узыфэхэм хуэмыдэжу лышхыр цІыхухэр нэхъ зыщышынэ икІи гъэхъужыгъуей узыфэ шынагъуэщ. Ауэ и чэзум къахута дэтхэнэ зы узыфэми хуэдэу, пасэу къа-пщіэмэ, куэдкіэ нэхъ тыншу пхуэгъэхъужынущ ар зэуэліар, абы и Іэпкълъэпкъым зыщиубгъуным хунэмысу къыпхузэтегъэувыІэнущ

ЦІЫХУР нэхъыбэу зэрыліыкі узыфэхэм я деж етіуанэ увыпіэр щиіыгъщ лышхым. Дуней псор зыщыщтэ уз шынагъуэм илъэс къэс цІыху мелуани 8-м нэблагъэ йолІыкі. Къэпщытэныгъэхэм къызэрагъэлъагъуэмкІэ, нэхъыбэу абы ихьыр зи ныбжь хэкІуэтахэрщ, илъэс - 70-хэм итхэрщ. Апхуэдэу щытми, кlуэ пэтми узыфэ бзаджэм зыlэщlилъхьэ щІалэгъуалэмрэ сабийхэмрэ я бжыгъэми хохъуэ. МедицищІэныгъэлІхэ́м илъэс бжыгъэкІэрэ ирагъэкІуэкІа къэхутэныгъэхэм я фІыгъэкІэ абы и Іэзэгъуэ зэхуэмыдэхэр къагъэнэхуащ, а лэжьыгъэм адэкІи къыпащэ.

Куэдым апхуэдэу къащы-хъуми, лышхыр зыпкърыт ціыхур Іэмал имыіэу абы иліыкіын хуейуэ щыткъым икіи иліыкіыркъым. Узыр зэуэліам игъуэт Іэзэгъуэм елъытауэ, ар пкърытуи илъэс куэдкіэ псэуфынущ. Ди жагъуэ зэрыхъунщи, куэдым я дежкіэ ар фіэщщыгъуейщ, лышх шыкъырыр Іэпкълъэпкъым хэтмэ, абы уеІэзэкІи зыри пхуемыщІэну къалъытэу. Ціыхухэм яіэ апхуэдэ еплъыкіэм зрагъэ-хъуэжын, узыфэм теухуауэ нэхъыбэ кърагъэщІэн папщІэ, Лышх узыфэм пэщІэтынымкІэ дунейпсо зэгухьэныгъэм и жэрдэмкіэ а Іуэхум махуэ щхьэхуэ хухахащ. 2006 гъэм щегъэжьауэ мазаем и 4-р Лышх узыфэм пэщІэтыным и

и дэтхэнэ зы Іыхьэри еубыд. уеблэмэ зы пкъынэлъынэм икІыурэ апхуэдэ зыбжанэ къызэщІйубыдэфынущ. Дуней псом нэхъ зыщызыубгъуауэ къалъытэр бгъэ лышх узыфэрщ, абы къыкІэлъыкІуэў ар

нэхъ зыхуэлъэр тхьэмбылырщ. Германием щы!э Гейдель-берг къалэм дэт, Лышх узыфэхэмкіэ нэмыцэ щіэныгъэкъэхутэныгъэ центрым и унафэщІ, профессор Бауманн Михаэль зэрыжиІэмкІэ, узыфэм и лІзужьыгъуз 30-р къы зыхэкІыр тутынырщ икІи нэхъ псынщізу ар зэрыхыфіадзэным ціыхухэр къыхуреджэ. «Лышх узыфэм упэщіэтынымкІэ дэІэпыкъуэгъу хъарзынэу щы р къзуат зыщ эть ерыскън узыншэмрэ спортымрэщ. Мис абыхэм гулъытэ нэхъыбэ хуэфщІ», - же́Іэ нэмыцэ дохутырым.

УФ-м Узыншагъэр хъумэнымкіэ и министерствэм къызэри-гъэлъагъуэмкіэ, гъэ къэс лышх узыфэр япкърыту къахутэ цІыху мин 600-м нэблагъэ. 2017 гъэм Урысейм щызэхалъхьащ Лышх узыфэм пэщІэтынымкІэ лъэпкъ программэ щхьэхуэ. КъищынэмыщІауэ, ар «Узыншагъэр хъумэн» лъэпкъ про-ектми щагъэнэхъыщхьэ Іуэхугъуэхэм ящыщщ. Хабзэ хъуауэ, илъэс къэс мазаем, Лышх узыфэм пэщІэтынымкіэ дунейпсо махуэм ирихьэлІэу, къэралым щрагъэкІуэкІ а Іуэхум хуэгъэпса зэхыхьэхэр, цІыхухэм узым зэрызыщахъумэным теухуа Іэмалхэр зэрырагъэщІэным хущІэкъуу, абы земыгъэубгъунымкіэ щыіэ хэкіыпіэхэм щагъэгъуазэу, гъащІэ узыншэ ирахьэкІыным къыхураджэу. Абы и лъэныкъуэкІэ ди щІыналъэм и медицинэ Іуэхуеахш етлыми лэжьыгъэ шхьэпэхэр къыщызэрагъэпэщ. Апхуэдэу мазаем и 3-м республикэм и Онкологие диспансерым «бжэ зэlухам и махуэ» щыlэнущ. ІуэхущІапІэм къекІуалІэхэм я узыншагъэр къапщытэнущ лышх узыфэхэм еІэзэ дохутырхэу Назрэн Сакимэ. Къашэж Расуловэ Мадинэ,

Лейлэ, ГубэщІыкІ Анзор, Понэж Къантемыр, Афіэунэ Мухьэмэд, Мэршэнкъул Астемыр, Іэпщэ Алим сымэ. Абыхэм ціыхухэм я щытыкіэр къапщыта нэужь, адэкіэ ящіэнум, зэрызыкіэлъыплъыжынум теухуа чэнджэщхэр иратынущ.

«Узыншагъэр хъумэн» лъэпкъ проектым «Лышх узыфэхэм пэшІэтыным» и шІынальэ программэр Къэбэрдей-Балъкъэрым зэрыщагъэзащІэм ипкъ иткІэ, республикэм къыщызэ-Іуахащ амбулаторэ онкологие дэІэпыкъуныгъэхэмкІэ центрхэр. Ахэр щолажьэ Онкологие диспансерым, Республикэ климедико-хирургие цен-ЩІыналъэхэм зэдай, никэ трым, зэмыліэужьыгъуэхэм **узыфэ** сымаджэщым. 2023 шеІэзэ гъэм а центрхэм онкологие дэ-Іэпыкъуныгъэхэр щагъуэтащ щІыналъэм щыпсэу цЫх∨ 9134-м.

А ІуэхущІапіэхэм щолажьэ зи ІэщІагъэм фІыуэ хэзыщІыкІ дохутырхэр, центрхэр къызэгъэпэщащ зыхуэныкъуэ Іэмэп-сымэхэмкіэ: рентгенографхэмкіэ, маммографхэмкіэ, УЗИ, КТ, эндоскопие аппаратхэмкІэ. Мыпхуэдэ лэжьыгъэр хуэунэтіащ узыр и чэзум къэхутэным, нэхъ пасэу еізээн щіздзэным, сымаджэр щыпсэум нэхъ пэгъунэгъуу химиотерапиер щегъэкіуэкіыным, апхуэтим дэуи лышх узыфэр зыпкърытым и узыншагъэр егъэф1экІуэжынымкІэ зыхуэныкъуэ дэІэпыкъуныгъэр къыхузэгъэпэшыным.

Медицинэр и пІэ иткъым, лышх узыфэм зэрыпэщlэт Іэмалхэр кlуэ пэтми йофlакіуэ, унэтіыныгъэм щекіуэкі зыужьыныгъэхэр къэплъытэмэ, хэт ищІэрэ, зэманышхуэ дэмыкІыуи а уз шынагъуэм и лізужьыгъуэ псоми зэрыпэлъэщын хущхъуэгъуэ жьэнщ. Ауэ иджыпстукІэ до-хутырхэм я чэнджэщ нэхъыщхьэр профилактикэ кІэлъыплъыныгъэхэр щІэх-щІэхыурэ жыджэру зэрепхьэегъэкІуэкІынырщ, гъащіэ узыншэ зэр кіыным ухущіэкъунырщ.

еги ішімешедіхі.

Мы махуэхэм

- **◆1966 гъэм** «Мазэ-9» совет станцыр дунейм щыяпэу Мазэм щетІысэхащ.
- **◆1924 гъэм** «Красная Кабарда» газетым и цІэр «Къэрэхьэлъкъ» жиlэу зэрахъуэкlаш. **◆1931 гъэм** къалъхуащ уэрэджыlакlуэ цlэрыlуэу щыта, КъБР-м и цІыхубэ артист Къу-

Дунейм и щытыкІэнур

ныжь Хьэждал.

«pogoda.yandex.ru» сайтым зэритымкіэ, Налшык уфауэ щыщытынущ. Махуэм хуабэр градуси 2 - 3, жэщым щІыІэр градуси 2 щыхъунущ.

> Мазаем и 4, тхьэмахуэ

- **◆Лышх узыфэм пэщІэтыным** и дунейпсо махуэщ
- **◆1932 гъэм** къалъхуащ журналист, КъБР-м щэнхабзэмкІэ

щіыхь зиіэ и лэжьакіуэ Белгъэрокъуэ Евгение. **♦ 1939 гъэм** къалъхуащ тха-

кіуэ, зэдзэкіакіуэ, КъБР-м шэнхабзэмкіэ щіыхь зиіэ и лэжьакіуэ Мэлбахъуэ Елбэрд.

Дунейм и щытыкІэнур

«pogoda.yandex.ru» сайтым зэритымкіэ, Налшык уэфіу щыщытынущ. Махуэм хуабэр градуси 6 - 8, жэщым щІыІэр 1 градус щыхъунуш.

- **♦Урысеймягу къыщагъэк**Іыж зи къалэн зыгъэзащ эу хэк уэда дипкурьерхэр (дипломат къулыкъум и пощтхэр къезышэкіхэр).
- ◆ 1960 гъэм Лъэпкъхэм я зэ-

ныбжьэгъугъэм и Урысей университетыр къызэрагъэпэшаш.

- ◆ 1927 гъэм къалъхуащ Къэбэрдей къэрал драмэ театрым илъэс куэдкІэ щылэжьа, УФ-м и цІыхубэ артист Токъуий Хъусен.
- ◆ 1928 гъэм къалъхуащ журналист, КъБР-м щэнхабзэмкІэ щіыхь зиіэ и лэжьакіуэ **Тэрчы**къуэ Исуф.

Дунейм и щытыкІэнур

«pogoda.yandex.ru» сайтым зэритымкіэ, Налшык уфауэ щыщытынущ. Хуабэр махуэм градуси 7 - 8, жэщым градус 1 -2 щыхъунущ.

> Зыгъэхьэзырар шкей ішімешескі

Лъэпкъ Іущыгъэ:

Іуэхур жыІэгъуафІэ щхьэкіэ, щіэгъуафіэкъым.

Къэбэрдей-Балъкъэрым ЩэнхабзэмкІэ и министерствэр, КъБР-м и Журналистхэм я зэгухьэныгъэр, «КъБР-Медиа» къэрал кlэзонэ lyэхущlапlэр, «Къэбэрдей-Балъкъэр» ВТК-р, «Адыгэ псалъэ», «Заман», «Кабардино-Балкарская правда», «Горянка», «Советская молодёжь» газетхэм, «Іуащхьэмахуэ», «Литературная Кабардино-Балкария», «Минги Тау», «Нюр», «Солнышко» журналхэм я редакцэхэр, «КъБР-инфо» хъыбарегъащІэ агентствэр, «Эльбрус» тхылъ тедзапІэр яхуогузавэ «Къэбэрдей-Балъкъэр» ВТК-м балъкъэрыбзэкІэ нэтынхэм я программэхэр езыгъэкІуэкІ **Малкаровэ** Каринэ Рашид и пхъум и адэ Малкаров Рашид Муса и къуэр дунейм зэрехыжам къыхэк ыу.

Апхуэдэхэр куэд хъуртэкъым

CA AAISIƏ ITCAAISƏ

• Фэеплъ

Ар апхуэдизкіэ ціыху къы-зэрыгуэкіти, мылъкум щіэ-хъуэпсыртэкъым. И пэшым щіэтыр зы гъуэлъыпіэ закъуэ-рэ тхылъымпіэр зэи зытемыкі, и гупсысэхэр зэрыбкіэ зэритх Іэмэпсымэр зытет стіолышхуэмрэт. Куэдрэ къыхуихуэрт жэщым къэтэджыжурэ игу абы етІысылІэрэ къэкіар асыхьэту машинкэкіэ щытридзэ. И теуlуэ макъым уна-гъуэм щіэсыр мащіэрэ къигъэушыжат?!

АПХУЭДЭУ гурэ псэкІэ и ІэщІагъэм хуэлэжьащ къуажэ школхэм урысыбзэр шегъэегъэфІэкІуэным джыныр хэлъхьэныгъэшхуэ хуэзыщlа, РСФСР-м, КъБАССР-м щlыхь зиlэ я егъэджакlуэ Бэрэгъун Мухьэмэд Хьэжпагуэ и къуэр.

1937 гъэм пцІы тралъхьэри, и адэр Хэкум ирашауэ щытащ. Зэрыбыныр хъыджэбзищрэ зы щалэрэ хъууэ арати, Мухьэмэд нэхъыщіэ дыдэт, илъэсипщі хъуа къудейт. Анэм (Хьэбабэт и ціэр, Къущхьэунэхэ яПхъуу) и быныр игъэтіысри: «Ціыхухъуу унагъузм къмнар мы щіалэра щи, дяпэкІэ унафэр зейр Мухьэмэдш, абы иужькіэ сэращ», -яжриіат. Мухьэмэд и дуней тетыкіамущі эдэіумэ, ипэжыпі экіи унагъуэм и пашэ къалэныр илъэсипщІым къыщыщІэдзауэ псэуху абы екlурэ-ещхьу игъэзэщіащ. Ар и шыпхъухэми абыхэм я бынхэми гудзакъэ яхуиізу ящхьэщытащ. Унафэр къыізщіалъхьами, Мухьэмэд зэи абыхэм яхуэткІиякъым, дэт--идтя усставамут свен и именех гъэта фІэкІа. Адрейхэри абы и псалъэм фlэкlакъым, едаlуэу икІи пщІэ хуащІу зэдэгъуэгурыкІуащ.

Урожайнэ къуажэм дэт курыт школым фІы дыдэу щеджа Бэрэгъуныр, Налшык Лениным и ціэр зэрихьэу щыіа еджапіэ къалэ ціыкіум ягъакіуэри, ар къиуха нэужь, Къэбэрдей къэрал педагогикэ институтым урысыбзэмрэ литературэмкІэ и факультетым щІэтІысхьащ, икІи еджэныр абы апхуэдизкІэ фІыуэ къехъулІэрти, и піалъэр нэмысу илъэсищрэ ныкъуэм

къиухащ.

Иджыпсту еджагъэшхуэхэр куэд хъуами, а зэманым рес-публикэм ІэщІагъэліхэр, щІэныгъэліхэр и мащіэт, абы къы-хэкіыуи епіэщіэкіыу ахэр ягъэ-хьэзырырт. Мухьэмэд къыде-джахэм, зыдэгъуэгурыкіуахэм, и ныбжьэгъуу щытахэм ящыщщ школ унафэщlу, республикэм Егъэджэныгъэмкlэ и министер ствэм и Ізщіагъэліу ильэс куэдкІэ лэжьа, адыгэхэм я дышэ хэдыкіыкіэр къэзыіэтыжа Кіыщ Хьэзрэталии, егъэджэныгъэм хэлъхьэныгъэ хуэзыщ ахэу Кіуэкіуэ Джэбрэіил, Апажэ Мухьэ-мэд, Ким Юрэ, Ержыб Аслъэн, Хьэкіуащэ Андрей сыми.

- Ахэр псори щалэщыу, зы зэманым ирихьэлІауэ, зэдэлэжьа- дышегъэгъуазэ Мухьэмэл и шыпхъу Шурэ ипхъу, КъБКъУ-м биологиемкіэ и егъэджакіуэ Хьэтэжыкъуэ Эммэ. - Зэныбжьэгъухэр я лэжьыгъэм къыщыдэхуэм, къуажэм ди деж хьэщlaпlэ накlуэхэурэ щ<u>ы</u>lэт, шахмат джэгуу, зэпеуэу, Тэрч кІуэрэ зыщагъэпскІыу. Апхуэдэу

махуитІ-щыкІэ загъэпсэхурти, я гъэкІуэкІыпхъэхэмрэ абы гъунэ-ІэнатІэм еувэлІэжхэрт. ЦІыху гъу школхэри хигъэгъуазэрт. хъарзынэхэт, лэжьакІуэшхуэхэт, нэхъыщхьэрати, гу лъыстэрт ахэр зэрызэрыІыгъым. Сэ илъэси 9 - 10-м ситу арати, псым сыздашэу мызэ-мытІэу абыхэм сахэтащ. ИкъукІэ дахэу зэхущытащ, псэуху зэкlэлъыкlуащ». Мухьэмэд Урожайнэм дэт

курыт еджапіэм и унафэщіым егъэджэныгъэ Іуэхухэмкіэ и къуэдзэу илъэс зыбжанэкІэ щылэжьэну хунэсауэ, РСФСР-м Педагогикэ щІэныгъэхэмкІэ и академием лъэпкъ школхэмкІэ и щіэныгъэ-къэхутакіуэ институтым и аспирантурэм щІэтіысхьэри, и кандидат лэжьыгъэр 1957 гъэм щ ох дыдэу щыптьэр тээл тьэм щтэх дыдэу щыг хигъэкlащ. Къыщалъхуа щІы-піэм къигъэзэжри, Къэбэр-дей-Балъкъэр къэрал универ-ситетым урысыбзэмкіэ илъэс зыбжанэкіэ щригъэджа нэужь, Лъэпкъ школхэмкІэ щІэныгъэкъэхутакіуэ институтым и щіэныгъэлІ нэхъыжьу лэжьэну ираджэри, «урысыбзэкіэ сабийхэр зэрырагъэджэн тхылъ диіэкъым, абы уелэжьын хуейщ», -къыжраlащ. Апхуэдэ гъзунэхуныгъэхэр щрагъэкІуэкІ щІы-пІзу Урожайнэ къуажэм дэт курыт еджапіэр къащтэри, илъэс 15-кіэ Бэрэгъуныр телэжьащ адыгэ школхэм урысыбзэр тыншу сабийхэм къыщегъэщтэным.

А Іуэхум зэрыпэрыхьэрэ илъэ-ситі фіэкіа мыхъуауэ, и анэр іэрызехьэ хъуат. Зэшыпхъухэр абы кіэльыплъырт, «щіым на-мыгъэсу» жыхуа!эм хуэдэу, арщхьэкіэ Мухьэмэд гущіэгъуу хэлъар абдежи гъащіэм щигъэунэхуащ - къуажэ псом ягъэ-щагъуэу, и шыпхъухэм анэм хуащІэмкІэ игу мызагъэу, илъэс 11-кІэ езыми и нэІэ къытримыгъэкІыу ар зэрихьащ. Хьэбабэ и Іэпкълъэпкъыр къыдэмыбзми, и акъылыр жанрэ къабзэу псэуху дунейм тетащ, гъунэгъуми-жэрэгъуми я чэнджэщэгъуу.

Бэрэгъчным и Іуэху бгъэдыхьэкІэри гъэщІэгъуэнт. Абхъаз-адыгэ бээхэр зыГурылъхэм урысыбзэр тыншу зэребгъэджыным теухуа методикэ чэнджэщхэмрэ дерсхэр зэрыра-

гъу школхэри хигъэгъуазэрт. Болэтейм, ХьэпцІейм, Опытнэм я егъэджакІуэхэм и къэхутэныгъэхэр яхуихьрэ ахэр сабийхэм зэрыгурагъэlуэфым кlэлъы-плъыжу, къехъулlар къыхи-гъэщрэ щыщlэныгъэхэр игъэ-белджылыжу дерсхэм щlэсу щытащ. А къуажищым емызэшыжу, лъакъуэрыгъажэм тесу илъэс куэдкіэ кіуэурэ, егъэджэныгъэр тэмэму зэтриублэфат. ГъэщІэгъуэнращи, урысыбзэм телажьэми, Бэрэгъуныр и анэдэлъхубзэми зэрыхуэшэрыуэр къыхагъэщырт. И къалэн нэхъыщхьэ дыдэу зыхуигъэувыжарати, цІыхубэр бзэм дригъэхьэхащ.

А зэманым курыт школым щрагъэкІуэкІ щІэныгъэ конференцхэм гъунэгъу республикэхэм, уеблэмэ Тэтэрми, Азербайджанми, Абхъазми къикІыурэ, я егъэджакІуэхэр къа-Урожайнэ школым дерсхэми мащІэрэ кІуэрти, щекІуэкІ щІэса щІэныгъэлі цІэрыіуэхэр?! А псор къызэригъэпэщырт Бэрэгъуным.

КъБКъУ-м ПэщІэдзэ щІэныгъэ зэрырат методикэмрэ педагогикэмрэ теухуауэ кафедрэ къыщыщызэlyaxaм, Бэрэгъуныр абы щылэжьэну ираджат, арщхьэкІэ зи лэжьыгъэм дихьэха щІалэр яхуэкІуатэкъым: «Сызыпэрыт Іуэхум сфІэхьэлэмэту сролажьэ», - яжриІэри. Апхуэдэ хьэлэлагъкІэ зи Іуэхум бгъэдэтам къыфлащат СССР-м ціыхухэм щіэныгъэ егъэгъуэтынымкІэ и отличник цІэ лъапІэри, къыхуагъэфэщат нэгъуэщІ дамыгъэхэри.

- Тхылъыр уи закъуэу къыдэбгъэкІыным гугъуехь пылъу щытащ. Абы къыхэкІыу, Мухьэмэд Лъэпкъ школхэм я щіэныгъэкъэхутакlуэ институтым и лэжьакІуэхэу Хватай-Мухэ Клавдиерэ абазэ щ алэ Экбэ Назиррэ и гъусэу зэман зэхуэмыдэхэм лэжьащ. Ахэр Москват здэщыІэри, Мухьэмэд къыхуихуэрт мазэм зэ-тІэу щыхьэрым щыкІуэ, языныкъуэхэми езыхэр къыхуеблагъэрэ зэдэлажьэу илъэс куэдкіэ зэдэгъуэгурыкІуащ, - жеІэ адэкІэ Хьэтэжыкъуэм. - И цІыху щІыкІэу щытам

и гугъу пщІымэ, нэмыс хэлът. Университетым щыщы ам, абы и лэжьакІуэхэм я унэм зы пэш къыщратати, Налшык Іуэху иІэу къакІуэмэ, абы щІэсу, къуажэмкіи нэкіуэжу апхуэдэу екіуэкІащ. Къалэм и гъэзэщІакіуэ комитетым мызэ-мытІзу къыхуиІуэхуат дэфтэрхэр игъэхьэзырмэ, фэтэр къратыну зэрагугъэр. АршхьэкІэ Мухьэмэд «Хьэуэ, а сиlэми срокъу», -жиlэри, lyэху ищlауэ щыта-къым. Ар щlыжысlэращи, икъукІэ цІыху къызэрыгуэкІт, пэжагъ хэлът, захуагъэм и телъхьэт. Лэжьэн фіэкіа, нэгъуэщі зыри хуеякъым. И шыпхъуищри курыт школым Іутащ. Абыхэм ирамыгъэджа къуажэм дэсыжкъым, жаlэу зэхэтхырти, плІыми зэхэту я гъащІэм щыщу егъэджэныгъэ ІэнатІэм ирата илъэс бжыгъэр къэсщіэну сфіэ-гъэщіэгъуэн хъуащ, икіи я дэфтэрхэм сеплъурэ зэхэ-слъхьати, сыкъэуіэбжыыжат илъэс 201-рэ мэхъу. Абы щыгъуэм щІэныгъэншагъэр щагъэкlуэд зэманти, еджэкlэрэ тхэкlэрэ зыщlэхэм адрейхэр ирагъэджэну пщэрылъ щащІырт. Си анэм ебланэ классыр къиухауэ, илъэс 14 фІэкІа имыныбжьу, ХьэпцІей къуажэм ягъакІуэурэ еджакІуэхэри, тракторым тесхэри, машинэ зезыхуэхэри, унэгуащэхэри псори зэхуэдэу иригъаджэу абдеж къыщыщІидзэри, илъэс 75-рэ иригъаджэу абдеж хъуху а лэжьыгъэм пэрытащ.

Эммэ и гукъэкІыжхэм хэтщ Мухьэмэд хадэ зехьэнри фіэфіў зэрыщытар. И чэзум хущхъуэри трикІэрти, Іуихыжыху егугъурт, зэгъэзэхуауэ ашыкхэм иригъэ-загъэури игъэувыжырт. Абы нэст ар зыхуейр - зэрелэжь къудейрт. Иужькіэ а къыпичыжа мы і эрысэр и і э-имы і эм щ і эупщІэжыххэнутэкъым.

«Балий жыгышхуэ диlащ, гъэ къэс куэд дыдэу къыпыкізу, - дыщегъэгъуазэ Хьэтэжыкъуэм. къыхуэкІуами, Мухьэмэд «псынщІзу яхуэхьыт», жиІзурэ пщэ-рылъ къысщищІырт. ТІзкІу сыгушыlэу жысlэнщи, школыр къэзухыху а жыгым сытесауэ жыпі э хъўнущ. Сигу имыхужхэм ящыщщ Хьэбабэ и унэ-лъапсэр

благъэ екіуэліэжыпіэу зэрыдиІар (езым шыпхъуищрэ дэлъхуитірэ иІэти, ахэри, абыхэм къалъхужахэри, абы и деж къекІуалІзу щытащ). Апхуэдэу бынунагъуэшхуэу дызэхэсащ, ди анэшхуэм цІыхур фІыуэ тлагъуу дигъэсащ. Жысіэнуращи, Мухьэмэди и гъэсэныгъэ дахэр абы и деж къыщежьауэ къызо-

Монографиеу 4-рэ лэжьыгъэ зэмылі эужьыг туэу 50-м нэблагъэрэ зи Іэдакъэм къыщІэкІа Бэрэгъуныр дунейм ехыжа нэужьи, абы зэхилъхьа азбукэхэр, зэреджэну тхылъхэр мызэ-мытІзу къыдагъэкІыжащ. Мухьэмэд и тхылъхэм я автор хуитыныгъэхэр хабзэкІэ и шыпхъухэм къалъысати, иужьрейуэ абыхэм аргуэру зэ, 2002 гъэм, зыкъыхуагъэзэжри, зэхъуэкІыныгъэ гуэрхэр хэлъу, щІэрыщІэу къыдагъэкІыжат, илъэс зыбжанэкІи абыхэмкІэ сабийхэр ирагъэджэжащ. Куэдым ящІэж и тхылъхэм я фагъыу щытар, уеблэмэ нобэхэми жаlэу зэхыбох абы и къэхутэныгъэхэр ягу ирихьу ирилажьэу, еджэу зэрыщытар.

Бэрэгъуным и урыс лэжьэгъухэм ягъэщІагъуэу щытащ Къэбэрдей-Балъкъэрым и адыгэ къуажэ пхыдзам къыщыхъуа щіалэ ціыкіур урысыбзэ къабзэкІэ, зы щыўагъй хэмыту дахэў зэрыпсальэр. Уегупсысмэ, ари ціыхум къыдальху зэфіэкіхэм хуэдэ къыщІэкІынщ.

Урожайнэ къуажэр 150-рэ щрикъум ирихьэлІэу (2016 гъэм), Тэрч районым и щІыпІэ администрацэмрэ Джылахъстэней Адыгэ Хасэмрэ я гукъэкІкІэ, Бэрэгъун Мухьэмэд и цІэр фІащыжащ еджагъэшхуэм гугъу зыщригъэхьа и курыт школым. Нэхъ пасэуи абы и цІэр фІащауэ щытащ къуажэм и уэрамхэм ящыщ зым.

2023 гъэм Бэрэгъуным и фэеплъ пшыхь зыбжанэ республикэм щекіуэкіащ: Налшык къалэм Марко Вовчок и цІэр зезыхьэ музейм, Кэнжэ ЩэнхабзэмкІэ и унэм, Урожайнэм дэт курыт еджапІэм. Ар псэужамэ, нэгъабэ и ныбжьыр илъэс 95-рэ ирикъунут.

- Къўажэ школхэм щІэс адыгэхэм я мызакъуэу, нэгъуэщ лъэпкъхэм ящыщ куэди еджащ Бэрэгъун Мухьэмэд и «Урысыбзэмрэ жьэрыІуатэбзэмрэ» тхылъымкіэ. Гъэщіэгъуэнт - ар щіэлажьэр улахуэратэкъым, хьэмэрэ пщіэ къыхуащіыным щхьэкіэтэкъым, атіэ къыдэкіуэ-тей щіэблэм папщіэт, - жеіэ Кэнжэ Щэнхабзэмкіэ и унэм и унафэщІым и къуэдзэ Балэ Людмилэ. - Абы сабийхэм я закъуэтэкъым иригъаджэр, ар егъэджакіуэхэми я ущиякіуэт. Бэрэгъуным и къэхутэныгъэ лэжьыгъэм къыхишат Гугъуэт Лол, Сыкъун Хьэсэн сымэ, нэгъуэшІ еджагъэшхуэхэри. ЛІэщІыгъуэм и цІыху зыхужаІэм хуэдэщ Бэрэгъуныр, абы и цІэр шыхэмшымт нэгъуэш ш - Хэт сымаджэ яlэми, хэт хьэщlэ лъэхэми. Мухьэмэд бгъурытахэми иригъэджахэми ар зэи ягу ихунукъым. Дауи зыщыбгъэгъупщэн союзпсо мыхьэнэ зиla егъэджакІуэ лъэщыр?! Апхуэдэхэр куэд хъуртэкъым».

БАГЪЭТЫР Луизэ.

«Хьэщіэщ» щіалэгъуалэ іуэхур нэкъыщалъытащ хъыфІу Лъэпкъ Іуэхухэмрэ жылагъуэ проектхэмкіэ и министерствэм лъэпкъ зэхущытыкі эхэм ятеухуауэ иригъэкі уэкіа зэпеуэм.

«ЛЪЭПКЪ зэпыщІэныгъэхэм епха ресурснэ центр» зи лэжьыгъэр фейдэ къегъэщІыным пымыщІа ІуэхущІапІэм къызэригъэпэща VI урысейпсо зэпеуэр 2023 гъэм ирагъэкІуэкІащ, жылагъуэ, къэрал ІуэхущІапІэхэр я дэІэпыкъуэгъуу. Зэхьэзэхуэр къыхэзылъхьахэм я му-

НэхъыфІу къалъытэ

радыр проект нэхъыфіхэр, гъэщіэгъуэнхэр, щізупщіз зиіэхэр къагъэнэlуэнырт, апхуэдэхэм ядэlэпыкъунырт. Ар щхьэпэт Урысейм щыпсэу лъэпкъхэр зэкъуэгъэувэнымкІэ, абыхэм зэпыщІэныгъэхэр гъэбыдэнымкІэ, щэнхабзэр хъумэнымкІэ икІи зегъэужьынымкіэ. Зэпеуэм куэд къыпэджэжащ. Апхуэдэщ къэрал ІуэхущІа-

піэхэр, мыкоммерцэ, коммерцэ ІуэхущІапіэхэр. Къэралым и щІыналъэ 73-м щыщхэм тхылъ 547-рэ ягъэхьащ зэхьэзэхуэм. НэхъыфІхэр унэтІыныгъитхукІэ къыхахащ. Ахэр «Лучшие практики СО НКО и инициативных групп», «Лучшие практики органов государственной власти», «Лучшие практики бюджетных учреждений», «Лучшие

практики коммерческих организаций» «Лучшие практики в сфере народной дипломатии».

Зэпеуэр къыхэзылъхьахэм зыхуагъэувыжа къалэнхэр къехъулІауэ къалъытащ икІи 2024 гъэм VII урысейпсо зэпеуэр ирагъэкІуэкІыну яубзыхуащ. Урысейм щыпсэу лъэпкъхэм я зэхущытыкІэхэм ятеухуа проект зиІэ псори фыхэтыну фрагъэблагъэ. Ар Іэмалыфіщ а Іуэхур нэхъри кіуэтэнымкіэ, и фіагъыр къэрал псом хэіущіыіу щыхъунымкІэ.

ТЕКІУЖЬ Заретэ.

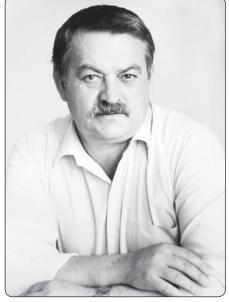
• ДифІ догъэлъапІэ

И макъыр нобэми зэхэсх хуэдэщ

Мэлбахъуэ Елбэрд къызэралъхурэ пщэдей илъэс 85-рэ ирокъу

Къэбэрдей-Балъкъэрми Кавказ Ищхъэрэми зи зэчийр зыхуэбгъэдэн мыГэу къыщалъытэу щыта ди тхакіуэ гъуэзэджэ Мэлбахъуэ Елбэрд мазаем и 4-р къыщалъхуа махуэщ, псэужамэ, и ныбжьыр илъэс 85-рэ ирикъу-

зэрысцІыхуа илъэс пщыкіутхум икіи сыбгъэдэсу згъэкІуа зэманым си гум гукъэкіыж іэфіхэр къранащ. Дэ щІэх-щІэхыурэ дыщызэхуэзэрт сурэтыщІ Шидакаев Валентин и лэжьапІэ пэшым, ди ныбжьэгъуфІ тхыдэджхэу Касумов Алий, Соблыр Леонид, философ Бэлэтокъуэ Виталий,

сурэтыщІ Хьэжу Руслан сымэ я гъусэу. Дэтхэнэ зыми зытепсэльыхын иlэт, зы lyэху щхьэхуэ гуэрым хуэlэижьт, ауэ и тхакlуэ lэщlагъэмкlи и цыху щыкlэкlи къанэ щымыlэу ди гулъытэ къэзылэжьыр Елбэрдт, ди зэныбжьэгъу уэршэрхэм я режиссёру зыхужыпізкій ущымыуэну щіалэ ахъырзэмант. Дэ зыхэтщіэрт абы гъащіэр фіыуэ зэрилъагъур, зэрыціыхуфіыр, зэрыгупціанэр. Дэ дылъэіэсырт тхыдэм, философием, политикэм ехьэліа іуэхугъуэхэм, ауэ нэхъыбэу зи гугъу тщіыр хамэ къэрал, урыс, адыгэ, балъкъэр лъэпкъ литературэхэм ящыщ

тхыгъэ нэхъыфіхэрт.

Иджыпстуи зэхэсх хуэдэщ прозаик икІи критик Мэлбахъуэм и макъ щэхур, Шекспир У., Хемингуэй Э., Бальзак О., Фейхтвангер Л., Чехов А., Толстой Л., Пушкин А., КІыщокъуэ А., Кулиев Къ., КІуащ Б., Нало А., ІутІыж Б., нагъуэщі тхакіуэшхуэхэми я ІздакъэщІзкІхэм тепсэлъыхьу. Абы бгъэдэс дэтхэнэри иригушхуэрт а ціыху телъыджэм и акъыл жаным, щэнхабзэ лъа-гэ зэрыхэлъым. Мэлбахъуэм и «Іуащхьэмахуэ кіуэ гъуэгур шы-нагъуэщ», «Щумыгъэпщкіуам щылъыхъуэ», нэгъуэщі тхыгъэ-хэми я гугъу тщіын щіэддзамэ, ди псалъэмакъыр кіыхь

Адрей и тхыгъэхэми хуэдэу, сигу ирохь Мэлбахъуэм «Набирая высоту» зыфІища документальнэ повестыр. Ар теухуащ Совет Союзым и Ліыхъужь, тенджыз авиацэм и генерал-полковник, Донбассым къыщалъхуа, Налшык дэт ещанэ курыт еджапіэм щеджа Кузнецов Георгий. Аліы хахуэр кхъухьлъатэзехуэу зэуапІэм Іухьэри, эскадрилием и командир хъуауэ щытащ, бийм хэщІыныгъэ ириту, 122-рэ уэгум зиІэтащ, Кърымыр хуит

къищІыжащ.

Хэку зауэшхуэм хэта нэгъуэщІ зы лІы ахъырзэман ди зэхуэсхэм мызэ-мытІзу кърихьэлІат, и гукъэкІыжхэр къыджи-Іэжу, Елбэрд и упщІэ щІэгъэщхъуахэм жэуап ириту къыдбгъэдэсат. Ар тхакІуэ, университетым адыгэ литературэмкІэ и егъэджакІуэу шыта, Невский Александр и орденыр зыхуагъэфэща, рейхстагым адыгэбзэкІэ тетхыхьа Нало Ахьмэдхъанщ.

Зи гупсысэкіэкіэ, іуэху еплъыкіэкіэ зэтехуэ гупыр щызэбгъэдэсыф дакъикъэхэр дэтхэнэм и дежкіи махуэшхуэт. Зэгуэрым Хьэжу Руслан къытхутепсэлъыхьат зыхэдмыщіыкі Іуэхум - Ел-Хьэжу Руслан къытхутепсэлъыхьат зыхэдмыщівікі іуэхум - слбэрд зэрысурэтыщівім. Илъэс ныкъуэ хуэдэ дэкіауэ, си ныбжьэгъур сымаджэ хъури, щізупщіакіуэ сыкіуат. Мис абы щыгъуэщ щыслъэгъуар пэшиті хъу и фэтэрым и балкон зэхуэщіам ит сурэт лэжыгъэ дахэхэр. Гъэлъэгъуэныгъэ дигъэщівну сыщелъэіум, идатэкъым, си гукъэкіым и уасэ хуэдэ, зы сурэт тыгъэ къысхуищіри зэфіигъэкіат.

Елбэрд и «щэхур» республикэ псом езгъэщіэну си хъуэпсапізу Сурэтыщі гъуазджэхэмкіз музейм сыкіуащ, арщхьэкіз си жэрдэмыр къызда!ыгъатэкъым. Ф!ым сыпэплъэу иджыри согугъэ апхуэдэ гъэлъэгъуэныгъэ щыІэну, Мэлбахъуэ Тимборэ и цІэр зезыхьэ Къэрал библиотекэм и пэшхэм а лэжьыгъэхэр, Елбэрд и тхылъхэри ящІыгъуу, утыку къыщрахьэну. А гупсы сэр нэрылъагъу тхуэхъуну сегъэгугъэ библиотекэм и унафэщІ

Емуз Анатолэрэ Елбэрдрэ зы классым зэрыщІэсам. Емуз Анатолэрэ Елоэрдрэ зы классым зэрыштэсам. Емуз Анатолэ, щіэныгъэлі ціэрыіуэ Бгъэжьнокъуэ Барэсбий, сэ дызэгъусэу дгъэхьэзырри, Налшык къалэ администрацэм лъэly тхыгъэ едгъэхьат Елбэрд щыпсэуа унэм и блыным абы и фэеплъ пхъэбгъу фіадзэну дыхуейуэ. Дагъэщіэхъуакъым, иджы Лениным и ціэр зезыхьэ уэрамым тет а унэм сыблэкіыху,

Елбэрд и теплъэ нэфіэгуфіэм сыхудоплъей.

Псалъэкіэ пхужымыіэным хуэдизщ урыс, адыгэ, балъкъэр литературэхэм фіы дыдэу хэзыщіыкі а ціыхум сэ пщізуэ хуэсщІу щытар. Къыпхуэмыльытэну инщ Елбэрд-тхакІуэм и гупсысэр къызыпекІуэкІахэр. Абы и гугъу я тхыгъэхэм щащІащ КъБКъУ-м и профессор Толгуров Зейтун, щІэныгъэлІ филолог Тхьэгъэзит Юрэ, усакіуэ, журналист, КъБР-м щэнхабзэмкіэ щіыхь зиіэ и лэжьакіуэ Моттаевэ Светланэ, филологие щіэныгъэхэмкіэ кандидат Мыз Залинэ сымэ, нэгъуэщіхэми.

Тхылъ щхьэхуэ тебухуэну къэзылэжь тхакІуэ гъуэзэджэщ Мэлбахъуэ Елбэрд. Зэман гъунэгъум апхуэдэ лэжьыгъэ ягъэхьэзыру къыдагъэкІыну сыщогугъ. Гугъэр адэ щІэинщ!

ІЭШНОКЪУЭ Олег.

Урысейм и Журналистхэм я зэгухьэныгъэм хэт.

КъБР-м шіыхь зиіэ и артист Къардэн Лъостэнбий къызэралъхурэ илъэс 95-рэ ирокъу.

КЪАРДЭН Лъостэнбий гъуазджэм пасэу дихьэхат. Абы и фІыщІэ хэлъщ ди республикэм и артисткэ нэхъыфІхэм ящыща Къардэн ХьэкІуцэ. Театрым спектаклыщІэ щыщагъэувкІэ, абы и здишэурэ иригъэпдэлъхур лъырт. Апщіондэху щіалэ ціыкіур гъуазджэм зыІэпишэрт икІи гукІэ зэригъэзахуэрт, артист хъуамэ, дуней насыпыр къеуэлІауэ къызэрилъытэнур.

Лъостэнбий иджыри къуажэдэс щІалэ цІыкІуу драмэ гуп-жьейм хыхьащ. Абы къыдыхэтхэм ямыгъэщ агъуэу къанэртэкъым тегушхуэныгъэ хэлъу сыт хуэдэ ролми зэрызрипщытыр. А зэманым мурад быдэ ищlат фlыуэ илъагъу Іэщlагъэм хуеджэну. Апхуэдэурэ екІуэкІыурэ, 1944 гъэм Налшык къалэм театр студие къыщызэ уахыу Лъостэнбий зэхихащ. Абдеж гъуазджэм япэ лъэбакъуэр щыхичащ ар зи хъуэпсапіэ щіалэм: экзаменхэм пхыкІри, студием щІэтІысхьащ.

Къардэным и гъащІэ гъуэгум щыпхишащ икІи зэи зыщигъэгъупщакъым еджэн щыщадзагъащіэм я егъэджакіуэхэм ящыщ гуэрым къажриlа мы псалъэхэр: «Артист нэс ухъун папщІэ, япэрауэ, умыбэлэрыгъыу уеджэн хуейщ. ЕтІуанэрауэ, цІыхухэм я гурыщІэ зэхуэмыдэхэр пэжагъ хэлъу къэбгъэлъэгъуэфу ущытыпхъэщ!». ЦІыхухэм ягу къинэжа образ куэд къэзыгъэщІа артистым а чэнджэщхэр гъуазэу иІащ.

«На бойком месте» спектаклырщ япэу ар утыку къыщихьар. Зэпымыууэ и Іэзагъымрэ щІэныгъэмрэ зэрыхигъахъуэм къыхэкІыу, абы кърат дэтхэнэ зы ролри гум хыхьэу къигъэлъагъуэрт. Роль цІыкІуми зытригъэгусэртэкъым, ролышхуэми зыкъыфІигъэщІыжыртэкъым. Абы къыгурыІуэрт ехъулІэныгъэ иІэн папщІэ роль зэхэдз имыщІу гу къабзэрэ псэ хьэлэлкlэ театрым хуэлэжьэн зэрыхуейр. Щlалэм и гурыхуагъымрэ и Іэзагъымрэ гу щылъатэм, роль нэхъ гугъухэр пщэрылъ къыщащ хъуащ. Зэуэ къемыхъулІэ щыІэми, ерыщу Іуэхум пэщіэтт ар. И зэфіэкіым зригъэужьын папщІэ зыдэплъеин, щапхъэ зытрихын, зэчэнджэщын гъунэжу щыІэт. Ап-хуэдэхэт ТІыхъужь Алий, Сонэ Мухьэрбий, Болэ Мурат, ДыщэкІ КІунэ сымэ. А нэхъыжьыфІхэм я псалъэхэм щІэдэІуащ, зыхуаущийхэр зыхилъхьащ Къардэным.

Ар ящыщщ лъэныкъуэ куэдкІэ зызыузэщІа артистхэм, сыту жыпІэмэ драмэми, трагедиеми, комедиеми роль зэмылІэужьыгъуэхэр щигъэзэщІэфащ. Театр гъуазджэм зэфІэкІышхуэ зэрыщиІэм и нэщэнэт ар. Жанр псоми хэзагъэми, нэхъ дэзыхьэхыр комедиерт. ГъащІэм зэран щыхъу ціыху нэджэіуджэхэр, пціыупсхэр, фадафэхэр и дэтхэнэ зы щІыкІэмкІи иубу, ауаныр и куэду комедиехэм щыджэгуащ.

Театрым ар къыхуигъэщІат

Зи купщІэкІи гъэпсыкІэкІи зэщкуэдым хьэщыкі лэжьыгъэ Къардэн Лъостэнбий роль 90-м щІигъу щигъэзэщІащ. Апхуэ-дэхэщ «Кремлым и сыхьэт къеуэхэр», «Уимыш умышэс», «Щхьэгъусэ гъэсэкІэ», «Ревизор», «Лашын», «Борэн», «Нэчыхьытх», лэжьыгъэхэр, «Хъvэжэ» гъуэщІхэри.

Зы жанр къудейм фІэкІа щымыджэгуф артистхэм ящыщ куэдым я ролхэр зэщхь щафіэхъу къохъу. Дэтхэнэ зы образми бгъэдыхьэкіэ щхьэхуэ къыхуэзыгъуэтыф, ахэр цІыхухэм ягу нэсу къигъэлъэгъуэным сыт щыгъуи хуэсакъ Къардэным и ролхэр зэи зэтехуэртэкъым, щІэщыгъуэ хуэщІт. Апхуэдэу Іэзагъ хэлъу и ІэнатІэм зэрыбгъэдэтырт а артистым ехъулІэныгъэхэр щІиІар. И лэжьыгъэхэм фІыуэ щыгъуазэхэм зэрыжаІэжымкІэ, спектаклым щыщІидза дакъикъэм щегъэжьауэ абы къехъулІэрт Іуэхур зэрыщыт дыдэм хуэдэу цІыхухэм я нэгу къыщІигъэхьэну. Аращ игъэзащІэ ролхэм ящыщ куэд гукъинэж щ ащыхъуари. «Хъуэжэ» спектаклыр ди республикэм и къалэхэмрэ къуажэхэмрэ ехъулІэныгъэ иІэу зы зэман щагъэлъэгъуауэ щытащ. Къардэным а спектаклым хэт Астемырыпщым и ролыр пэхэлъу къигъэлъэгъуэфащ. Псом хуэмыдэу зи ныбжькіэ зэщхьэщыкі ліыхъужьхэм я ролхэр гъэзэщІэныр Къардэным ныкъусаныгъэншэу къехъулІэрт. Апхуэдэу куэд ди-хьэхыу ар щыджэгуащ «Нэчыхьытх» спектаклми.

Осетин драматург Хугаев Г. и пьесэм къытращІыкІа «Си щыкъу анэ» спектаклым Къардэным роль гъэщІэгъуэнхэр щигъэзэщащ. Ар артистым ехъуліэныгъэ къыхуэзыхьа, нэхъри цІэрыІуэ зыщІа ролхэм ящыщщ. ЯпэщІыкІэ Лъостэнбий Къазбэч щІалэм и ролыр гушы эшхүэ хэлъу, узыІэпишэу егъэзащІэ, иужькІэ Марфэ Петровнэ фыз абрагъуэм и ролыр къохъулІэ. ЦІыхухъухэм ціыхубз ролхэр ягъэзащізу куэдрэ къэмыхъуми, Къардэным ар гъэщІэгъуэныщэу къехъулІат.

- Лъостэнбий «Мадинэ» спектаклым щигъэзэщІа Къасым и образымрэ «Гуащэ ябгэ» лэжьыгъэм щища Елгъэр и ролымрэ зэбгъапшэмэ, япэр мылъкум дихьэха, напэр зыфіэкіуэда цІыху нэжэсу долъагъу. И пхъурылъху хъыджэбзыр лІыжь кхъахэм мылъкукІэ Іэригъэхьэн папщІэ, абы Іуэху фіейхэр зэрехьэ. Апхуэдэ образхэр Къардэным фіыуэ къехъуліэрт, - жеіэ Тхьэзэплъыж Ислъам. - «Гуащэ ябгэ» спектаклым Къардэным щигъэзэщ а ролыр ипэк э зи гугъу тщІам къыщхьэщокі. Мыбы ар шыдолъагъу шэнхабзэ ин зыхэлъ ціыхуу, гушыі эрейуэ, зи мурадыр зэзыгъэхъулІэ цІыху акъылыфІэу. «Сыт и уасэ лъагъуныгъэр», «Ди ауанхэр», «Уэсхэр» спектаклхэм щигъэзащІэ ролхэр зэкІуалІэркъым, зыкІи дэтхэнэри гукъинэж ищТыну хузэфІэкІат. «Уэсхэр» спектаклыр щекіуэкікіэ Къардэныр пощтзехьэу сценэм зэритыр дакъикъитІ иримыкъущ. АрщхьэкІэ а зэман кіэщіми, псалъиті-шы фІэкІа къыжьэдэмыкІыу, Лъостэнбий пощтзехьэм и образыр ІупщІу ди нэгу къыщІигъэувэфащ.

Ди республикэм и мызакъузу, Къардэныр фІыуэ къыщацІыхуат Адыгейми, Къэрэшей-Шэрджэсми, Осетие Ищхъэрэ-Аланиеми.

Къардэн Лъостэнбий пасэу дэзыхьэха Іуэхур псэуху ІэщІыб ищ акъым ики абы епцыжакъым. Республикэм и театр гъуазджэм лъэужь дахэ къыщинащ, щыпсэуа лъэхъэнэкІи я хьэлкіи зэщхьэщыкі ціыхуищэм я ролхэр игъэзащІэри. ИгъэзэщІа къудей мыхъуу, гъащ ищэ къигъэщ ауэ жып і эхъунущ Лъостэнбий, апхуэдиз лІыхъужьым я сэфэтым ихьэфащи.

Къэбэрдей-Балъкъэрым лъэпкъ щэнхабзэмрэ гъуазджэмрэ я зыужьыныгъэм, жылагъуэ лэжьыгъэм хуищІа хэлъхьэныгъэфіхэм папщіэ абы мызэмытІэу къыхуагъэфэщащ ВЦСПС-м, КъБАССР-м и Совет Нэхъыщхьэм и Президиумым, республикэм ШэнхабзэмкІэ и министерствэм я щІыхь тхылъхэмрэ саугъэтхэмрэ. КъищынэмыщІауэ, къратащ Лениныр къызэралъхурэ илъэси 100 щрикъум и щІыхькіэ къыдагъэкіа юбилей медалыр.

ТЕКІУЖЬ Заретэ.

Зэгъэпэщыжыныгъэхэм къыпащэ

Тэрч районым хыхьэ Дей жылэмрэ Прохладнэ щІыналъэм и Красносельскэ къуажэмрэ амбулаторэщІэхэр щаухуэнущ «ЦІыхухэм япэ ме-

дицинэ дэ і эпыкъуныгъэ щрат Іуэхущ Іап Іээр гъэ пщ Іондэ лэжьэнущ. Республикэм и щ Іынакъэгъэщіэрэщіэжын» программэмкіэ. А Іуэхущіапіэхэм иджыпсту я Іуэху зыіутым нэхъ гъунэгъуу зыщигъэгъуэзэну, ухуэныгъэщ!эхэр щащ!ыну щ!ып!эхэр зригъэлъагъуну жылагъуит!ми щы!ащ КъБР-м узыншагъэр хъумэнымкіэ и министр Къалэбатэ Рустам.

АМБУЛАТОРЭХЭМ я хэщІапІэр 50 гъэхэм яухуа унэщ икіи я щытыкіэкіэ кхъахэ дыдэ хъуащ. Іуэхущапіэхэм я дохутырхэм щепсалъэм министрым къыхигъэщащ иджырей технологиехэр къагъэсэбэпу ухуэныгъэхэр зэрырагъэкІуэкІынур, ахэр зыхуэныкъуэ Іэмэпсымэхэмкіэ къызэрызэрагъэ-пэщынур, ціыхухэм хуащіэ медицинэ Іуэхутхьэбзэхэр егъэф Іэк Іуэным хуэщ Іауэ абыхэм лэ-

• Узыншагъэ

жьыгъэр зэрыщызэтраублэнур.

«ЦІыхухэм япэ медицинэ дэІэпыкъуныгъэхэр щрат ІуэхущІапІэхэр къэгъэщІэрэщІэжын» программэр 2025

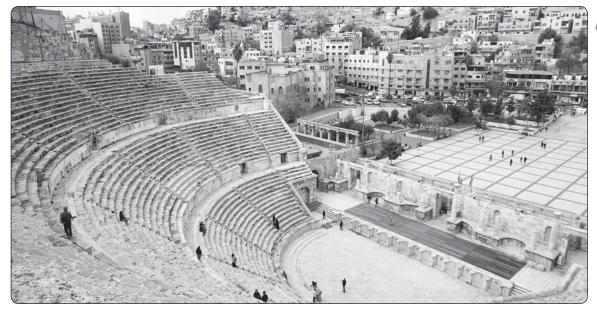
лъэхэм щы і эмедицинэ І энаті эхэм ящыщ куэд зыхуей хуагъэзэжыну хунэсынущ а пlалъэм къриубыдэу

Мы илъэсым узыншагъэр хъумэнымкіэ Іуэхущапіэхэр ухуэн къыщрагъэжьэнущ Белая Речкэ, Шэрэдж Ищхъэрэ, Къубэ-Тэбэ, Дей, Красносельскэ, Светловодскэ къуажэхэм, Звезднэ жылэм, апхуэдэу зэгъэпэщыжыныгъэ лэжьыгъэхэр щрагъэкІуэкІынущ Узыфэ зэмылІэужьыгъуэхэр зыпкърытхэм щегэээ республикэ сабий клиникэ центрым, Шэджэм, Іуащхьэмахуэ районхэм я поликлиникэ къудамэхэм, Балъкъэр Ипщэ, Яныкъуей, Шэджэм Ищхъэрэ, Нартан, Щхьэлыкъуэ, Гундэлэн къуажэхэм дэт амбулаторэхэм.

шхьэщэмыщі изэ.

Щикъухьащ адыгэр дунеижьым

нэсахэр

• Тхыдэ

Иорданиекіэ дызэджэ щіыналъэм истамбылакіуэм и зэманым япэу нэсащ шапсыгъхэр. 1858 гъэм абыхэм псэупіэ яхуохъу урымхэм пасэ зэманым яухуа Амман амфитеатрым и Іэхэлъахэр. Къэбэрдейхэр, абазэхэхэр, бжьэдыгъухэр якlэлъыкlуащ шап-сыгъхэм икlи Амон (Амман) е Филадельфиекіэ зэджэу щыта Урым пащтыхыгъуэм иухуауэ щІым щыщ хъужа къалэжьыр къэзыухъуреихь щіынальэр псэупіэ абыхэм ящі.

НЭХЬУР къуажэм адыгэ унагъуищэрэ пщ Іырэ дэсщ. КъедбжэкІынти ахэр: Дыгъужь, Дидыхъу, Шумэн, Лыш, ЛІыбзу, НэпІащэ, Уджыхъу, Ща-бэрыкІуэ, Абыдэ, Бесчокъуэ, Еутых, Къат, Хьэжэлыкъуэ, Щаджэ, Щхьэлахъуэ, Цей, Хъут, Хьэпэхъу, Хьэдыгъу, Жамбэч, Борэн, Ехъуліэ, Щхьэныкъуэ, Щхьэдэ, Щынахъуэ, Хьэкъугъ, Пхъауэ, Жьанэ, Кужьу, Гъыш, Беикъуэ, Лу, Стащ, Хьэджакъуэ, Хъуацэ, Емызэш, Едыдж, Щхьэпс.

Ар-Русейфэ дэсхэр къэбэрдейщ. Ахэр: Къэрэшей, Хьэвжокъуэ, Токъмакъ, Сейн (Щхьэгъэпсо), Къущхьэ, Шыбзыхъуэ, Молэ, Сейн Мыщокъуэ, Джырандокъуэ, Архъагъэ, Кхъуэжь, Быж, Пащты, Тыкъуэ, Тажджэ, Іэпщэ, ХьэІупщы, Альтуд, Елджэрыкъуэ, Джэшокъуэ, Къунаш, Сыжажэ, Къасым, ТІэф, Тхьэмокъуэ, Альтуды-къуэ, Махъцэ, Къуршэ, Щэбэт.

Нэхьури ар-Русейфи Адыгэ Хасэ 1961 гъэм

къыщызэІуахащ.

Къэбэрдей жылэшхуэт Джэрэшыр. Нобэ абы адыгэу къыдэнэжар мащІэщ - я нэхъыбэр Амман Іэпхъуащ. Адыгэхэм Джэрэш тіысыпіэ яхуэзыщІар Мумэтмашэхэ я ліыжьт: «Псынэ ІэфІхэр къыщыщІож, мэзи, бгыи, вапІи щыкуэдщ», - жери.

Джэрэш дэтІысхьат унагъуэ 80-м нэс: Хъущт, Дыгъужьокъуэ, Дыду, Дидан, Къашыргъэ, Уэтей, Жылокъуэ, Мысхъуэжь, Цагъэ, Хъуэст, ХьэцІыкІу, Щауэжь, Щоджэн, Іэхъуэмыхъу, Шыкуэ, Хъуран, ХьэІупщы, Мыкъуэжь, ШкІахъуэ, Маршэн, Бэкащ, Кіэфо, Дзыхьмыщі, Тхьэнахъуэ, Ціывынэ (Тіэш), Кіэмпіарэ, Кацу, ЛІуп, Тыкъуэ, Къуршэ, Уэрэзей, Хьэжу, Къалэ-

батэ, Къардэн, ЛІыгуащІэ, Мэшыкъуэ, Мамхэгъ, Сейн, Сэрхъуэщ, Тажджэ, Тырку, Тхьэгъэзит, Къазмыхь, ТІыхъужь, Абазэ, Балъкъэр, Бешто, Бэлагъ, Бырс, Гъубжокъуэ, Гъукіэ, Думэныщ, Архэст, Дыщэкі, Жэмыхъуэ, Сэбанокъуэ, Занилэ, Мэлдыж, Зыхъуэ, Хьэрэто-къуэ, Кlэщ, Шыкlэбахъуэ, Имыкl, Шуцlыкlу, Шуужь.

Йужьрей мухьэжырхэр 1900 гъэм нэсащ. Абыхэм я нэхъыбэр Джылахъстэнейм икlaт. Гугъу ехьа, емынэми таломи къела гупышхуэр дэтІысхьащ Мухьэджрин зыфІаща къуэладжэм. Псэуалъэ щІынымкІэ абыхэм ядэІэпыкъуащ нэхъ пасэу хэхэс хъуа адыгэхэр, щІыхьэхум щыпажэхэт Къумыкъу Мырзэрэ Хьэвжокъуэ Мухьэмэдрэ.

Амман нобэ хыхьэжауэ къалъытэ адыгэ, шэшэн мухьэжырхэм яухуа Сыуелыхь къуажэр. А жылэм и лъабжьэр 1914 гъэм зыгъэтІылъахэм ящыщщ мы къэбэрдей унагъуэхэр: Абеикъуэ, Абазэхэ, Афэщіагъуэ, Гуанэ, Бабыгу, Бажэ, Бжэнтхьэлэ, Бейтыгуэн, Болэт, Бырмамыт, КІыщокъуэ, Дыщэкі, Жьанэ, Имыкі, Къалэ, Къардэн, Кіэщт, Ліыгуащіэ, Насып, Нэхущ, Сейн, Щхьэгъэпсо, Токъмакъ, Умэт, Хьэтыкъуей, Хъуран, Шакъмэн, Шышэ, Шыкъым, Щэрдан, Ліыпщ, Щэрмэт, Щхьэщэмыщі,

Пхъэщ, ЯфІзунэ, Лъостэн, Налшык. Уадисир жылэшхуэр зыухуар бжьэдыгъухэрщ. 1972 гъэм абы дэс цІыху мин 15-м и ныкъуэр адыгэт. Илъэс куэдкІэ къуажэм и тхьэмадэу лэжьа Щэбэрыкіуэ Хьусний зэрыжиІэжымкіэ, бжьэдыгъухэм Уадисир къуэладжэр 1882 гъэм псэупіэ ящіащ. Япэу а щіыпіэм къэІэпхъуахэм я унэцІэхэр: Къат, Хьэткъуей, ЕхъулІэ, Абэзэхэ, Бгъанэ, Хьэлашт, ХьэдэгъэлІ, ЛІыбзу, Лыщэ, Цей, Хьэтыкъуэ, Хьэтх, Мэрэтыкъуэ, Хъут, Тхьэрыкъуахъуэ, Хэкужь, ГутІэ, Джэрым, Бырсекъуэ, Абрэдж, Бланэукъуэ, Да-ур, Жанхэуэт, Жьанэ, Кубэ, Нэпашэ, Пшоба, Теувэж, Дыгъужь, Тыкъуэ, Тхьэгъэпсо, Цыбэ, Джатауэ, Джатэнокъуэ, Іэбыдэ, МэшхуэфІ, Псыкумб, Чуикъуэ, Іэпыщ, Щхьэлдыгъу, Кужьу, Къуиижь, Хъуажь, Шагужь, Шащіэ, Хьэпэпх, Щабэрыкіуэ, Къуэц, Гъунэжыкъуэ.

Адыгэ кхъухьлъатэ щыІэщ

Дуней псом къыщацІыху Тыркум щылажьэ «Пегасус» авиалиниер. Налшык аэропортым телъэтыкІыу Истамбыл ди цІыхухэр зыхьу щытари аращ. А «Пегасус»-р зейхэм я деж щылажьэхэм къащІэхъуэ щІэблэм я цІэхэр я кхъухьлъатэхэм фіащыну унафэ ящіащ мы гъэм.

Иджы къысІэрыхьа хъыбарыщ Іэр хуабжьу си гуапэ хъуащ. «Пегасус»-м и кхъухьлъатэхэм ящыщ зым адыгэцІэ фІащакіэщ. «Нэжанрэ Нэхунэрэ» («Nejan Nefin»).

«Аирбус», «Гамбург» заводхэм шызэпкъралъхьа RDR» дамыгъэ зытет «Airbus А321 neo» кхъухьлъатэр жэпуэгъуэм и 10-м уэгум ихьащ, адыгэ кхъухьлъатэр иджы «Пегасус»-м егъэлажьэ.

Гъуазджэ

Фильмыщ1э трахынущ

ТхакІуэ Егъэн Аднан Озвери «Кърум и къафэ» зи цІэ и тхыгъэр лъабжьэ ищІри сценарий итхащ. «Кърум и къафэ» тхылъыр лъэпкъгъэк уэдым и уэры уатэу жып эхъунуш...

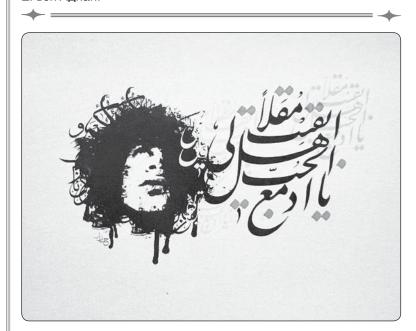
ТХЫГЪЭР залымыгъэмрэ тхьэмыщкагъэмрэ зэщиубыда Кавказым и зы къуажэ гуэрым къыщыхъуахэм ятеухуауэ аращ. Егъэн Аднан Озвери и ІэдакъэщІэкІым киноиндустрием и лэжьакіуэхэм гу къылъатагъэххэщ икіи ягу зэрырихьыр жаіащ. «Мы Іуэхум теухуауэ къетхьэжьа лэжьыгъэхэр, зэпсэлъэныгъэхэр тэмэму екіуэкіащ», - жиіащ Егъэн Аднан «Жьынэпс» газетым и упщіэхэм жэуап щаритым. Икіи дыщіигъуащ сценариемкіэ фильм трахыну зэгурыіуэныгъэ зэрыщыіэр, абы щыджэгуну зыхуагъэфащэ актерхэми зэрепсэлъар.

«Ди мурадыр къыдэхъулІэн папщІэ дызыхуэныкъуэну ахъшэр и пlалъэм къытlэрыхьэну догугъэ», - жеlэ сценарийр зейм.

«Кърум и къафэ» тхылъыр хуабжьу гуузщ. Абы лъабжьэ хуэхъуар къэхъуа Іуэхугъуэщ - шэрджэсхэм я Хэкур зэрырагъэбгынамрэ къращіыліа лъэпкъгъэкіуэд зауэмрэщ. А гузэвэгъуэшхуэр адыгэхэм я тхьэмыщкагъэкъым, атіэ ціыхуціэ зиіэм я тхыдэм и напэкіуэці гуузхэм ящыщщ. Абы щыхьэт тохъуэ урыс тхыдэтх Берже Адольф зи хэку зрагъэбгына шэрджэсхэм папщіэ итхар: «А ціыхухэр хуабэузымрэ фэрэкі узымрэ зэщіаубыдат. Зи псэр хэкіа шэрджэс бзылъхугъэм сабий ціыкіуиті щіэст, ибэу къэнахэм ящыщ зыр и псэ еджэрт, адрейм и анэ лІам и бгъафэм быдзышэ къыщилъыхъуэрт...». НэгъуэщІ тхыдэтхым мыпхуэдэу етх: «Хы ФІыцІэ Іуфэм ІулІыхьа шэрджэсхэм я бжыгъэр и ныкъуэм нызэрохьэс, Трабзон къалэ къудейм цІыху мин 53-м нэс дунейм щехыжащ. Хы гущІыІум тету «зауэжь кхъэлъахэ» зыфІаща кхъухьхэм ящыщу дапщэр хы ФІыціэм щіилъэфами зыми ишІэркъым».

«Кавказым и нэхъ лъэпкъыжьхэм ящыщ шэрджэсхэм я хъуэпсапіэхэри, я гурыфіыгъуэри, я гугъапіэхэри, я къэкіуэнури фІагъэкІуэдащ. Ди лъэпкъыр илъэс мин бжыгъэкІэ щыпсэуа ди адэжь Хэкум, ди адэжьхэм я гуш эм къыхачащ. Ди гуэуахэмрэ ди нэщхъеягъуэхэмрэ зэщіэткъуэри, ди гуащіэмащіагъэр, ди гузэвэгъуэр гъусэ зыхуэтщіыжри, ди Хэку дахэм, Кавказым и бгылъэхэм дыкъикіащ. Дыкъыздэкіуа щіыпіэхэр къумрэ

Мыр тхыдэм къыщымыхъуа хэкугъэбгынэщ. Япэрей зэманым ар дуней псом ебгъэщіэныр гугъут. Ауэ иджы зэпыщіэныгъэхэмрэ техникэхэмрэ я ліэщіыгъуэм дыщопсэу. А тхьэмыщкіагъэр зэрыдунейуэ яхуэтІуатэу, мыпхуэдэ гузэвэгъуэр зэи зыщіыпіи къыщымыхъужын щхьэкіэ тхузэфіэкіыр утыку къитхьэн хуейщ. Іэмалу диІэр етхьэлІэу а гуауэм и хъыбарыр мелуанхэм къахуэзыlуэтэн фильм техыным и зэман къэсащ», - жеlэ Егъэн Аднан.

Хэкум пщІэ щыхуащІ

Сирием, Алеппэ, къыщалъхуа ди лъэпкъэгъу щіалэ Щауэжь Хьэсэн и скульптурэхэр, сурэтхэр, каллиграфие лэжьыгъэр Адыгэ Республикэм щагъэлъэгъуащ.

ХЬЭСЭН 1986 гъэм Алеппэ дэт къэрал университетым инджылыз филологиемкіз и къудамэр, 1987 гъэм Сурэтщіынымкіз гъуазджэм щыхурагъаджэ академиер «Скульптурэмрэ хьэрып тхыбзэмрэ» хухэхауэ къиухащ.

Щауэжьыр 1998 гъэм къэкІуэжащ и хэкум икІи Адыгэ къэрал университетым лэжьэн щыщІидзащ. ЯпэщІыкІэ, Прикладной математикэмкіэ къудамэм интернет-технологиемкіэ щригъэджащ, 2004 гъэм щегъэжьауэ хамэкъэралыбзэхэмкіэ факультетым щылэжьащ. 2005 гъэ лъандэрэ университетым хьэрып тхыбзэмкІэ и гупжьейм и унафэщІщ, мастер-классхэр ирегъэкІуэкІ. Абы и ІэдакъэщІэкІхэр Мейкъуапэ и мэжджытым

- Щауэжь Хьэсэн АКъУ-м лэжьыгъэшхуэ щрегъэкlуэкl икlи Адыгейм и Сурэтыщіхэм я зэгухьэныгъэм къызэригъэпэщ гъэлъэгъуэныгъэхэм сыт щыгъуи хэтщ. Абы и іэдагъэщіэкіхэр нобэрей махуэм поджэж, и скульптурэхэми художественнэ гупсысэ щхьэхуэхэр лъабжьэ хуещі, - жеіэ гъуазджэ щіэныгъэхэмкІэ кандидат Къуиикъуэ Марьет.

Напэкіуэціыр зыгъэхьэзырар НЭЩІЭПЫДЖЭ Замирэщ.

ГъащІэ теплъэгъуэ

Жэуап фхуетыну пІэрэ?

КъулыкъущІапІэ унэ гуэрым сыпІащІэу сыкъыщІэкІыжат, лэжьапІэм сыкІуэжыну. Си цІыхугъэ, ныбжьэгъу нэхъыжь сыхуэзащ. Сыпащіэми, сыблэкі хъунутэкъыми, згъазэри, сэлам есхащ. Аддэ зызэман щ алэщ эу тыкуэнтет къызэрыгуэк ыу лэжьэн къыщіидзэу, иджы тыкуэнтет псоми я унафэщі іэкіуэлъакіуэ хъуа, ціыхум яхуищі нэмысымкіэ зи щхьэм пщіэ хуэзыщіыж

- Упіащіэ хуэдэщ. Сэ машинэ сисщ. Накіуэ, усшэжынщ, жиІащ абы.

«Хьэуэ» жысіэмэ фэрыщіыгъэти, фіыщіэ хуэсщіри, къыпэплъэ машинэм декіуэліащ. Сэ яужь ситащ ар ипэмкіэ згъэтіысыжу, сэ иужькіэ ситіысхьэну. Сыт жызмыіами, къысхуимыдэу, тіури дызэбгъэдэтІысхьащ.

Дыкъызэрежьэжу жиlащ:

Уэ хабзэмрэ нэмысымрэ хэзымыщІыкІхэм уащыщ хуэдэкъым. АтІэ, сэ сыщыбгъэуэну е сщІэм уеплъыну арат?

ТІум хуэдэ муради зэрызимы ар и фІэщ сщіа си гугъэу дыкъыздэкІуэм, къызжиІащ ар сыт щыгъуи цІыху губзыгъэу къызэрысщыхъумкІэ сызэрыщымыуэр аргуэру зэ си фІэщ зыщіа псалъэ:

- Адыгэм хабзэфІ куэд къадокІуэкІ. Ди нэхъыжьхэр абыкІэ цІэрыІуэу щытащ. «Адыгэ хабзэ» жыпІэмэ, куэд къикІыу къытхуэзыгъэнари ахэрщ. Ди зэманым зэхъуэкІыныгъэ зыбжанэ игъуэтащ ди хабзэм. Къемызэгъыж, зэран хъу гуэрхэр кІэрыхуащи хъарзынэщ, ауэ хъарзынэ гуэрхэри ягъэкГуэд е зэГагъэхьэ. Ар гукъеуэщ. А псом и гугъу тхуэщ ынкъым иджыпсту. Ауэ дунейм зэрызихъуэжым, щізуэ къзунэхухэм ехьэліа гуэрхэр хабзэм, нэмысым къегъэзэгъыным куэдрэ сегупсысырти, иджыпсту сигу къэбгъэкіыжащ. Апхуэдэу щыхъуакіэ, сэ къызэрысщыхъур бжесІэнщ, уэ узэреплъыр къыщІыгъуж.

Зи унэм вакъэ плъыгъыу ущІыхьэ мыхъу бысымым деж хьэщІапІэ умыкІуэ.

Унэм зэрыщІэс щыгъын, пижамэ жыхуэтІэмкІэ, Іэнэм къыб-

дыщыса бысымым етІуанэу хьэщІэу ухуэмыкІуэ.

И куэбжэм нэс укъыдэзымышыжа, унэшхуэ щІэсмэ, щІым

укъытезымыгъэувэжа хэгъэрейм етІуанэу ухуэмыкІуэ. Уи закъузу укъигъанэрэ и пщэдыкъ удэплъзу япэкІэ тІысыжам

и машинэ етіўанэу уимытіысхьэ.

Мыр къызжезыlа ціыху губзыгъэр куэдрэ зэгупсысам сэри занщізу жэуап схуетакъым. Ауэ къысфіощі тэмэму гу зылъита, щапхъэ гуэрым тегъэувэн хуей, псалъэ зытежыіыхыпхъэ хабзэр гульытэншэу къэбтранэ мыхъун јузхуу.

Фэ дауэ феплърэ, ныбжьэгъухэ?

Хьэщі ў къыпхуэкіуа ціыхум уи унэлъэгу ціуужу лам, алэрыбгъу дахэшхуэ зэрылъым е лэч зыщыхуэжа паркетым щысхьу и вакъэр лъихмэ, нэхъ тэмэм? Хьэмэрэ, зигъэщ эращ эу къэкІуам и вакъэр лъихауэ лъапцІзу, и щхьэм хуэфащэ нэмыс и лъакъуэм къимылэжьам хуэдэу, бжьыгуэ хъуауэ уи хьэщІэр уи унэм щІэтмэ, нэхъ къекІурэ? КультурэкІэ дызэджэу ди щхьэм и пщІэр зыгуэркІэ белджылы зэрытщІ Іуэху лъапІэр игъэинрэ хьэмэрэ игъэлъахъшэрэ абы?..

КЪЭРМОКЪУЭ Мухьэмэд.

Лыбжьэ ціыкіц, кіэртіоф щіэлъц

Былымылми къыхэпщІыкІ хъунущ. Лы тхьэщар псы щыюм халъхьэри, къытрагъэкъуалъэ, тхъурымбэр къытрах, шыгъу хадзэ, мафіэр ціыкіу ящіри, шыуаныщхьэр тепіауэ лыр щабэ хъуху ягъавэ, щіэх-щіэхыурэ тхъурымбэр къытрахыурэ. Ар ва нэужь лэпсым къыхах, ягъэупщІыІури, и кІуапіэмкіэ джылъ-джылъурэ зэгуах. Иужькіэ кіэртіоф укъэбзар ціыкіу-ціыкіуурэ яўпщіатэ, лэпс пщтырым халъхьэ, и щхьэр трапіэри, ныкъуэвэ хъуху трагъэт, итlанэ лэпсым щыщ къыщхьэщахри, и хуабагъыр градус 40 - 50 хъуху ягъэупщІыІу, зэІащІэурэ абы гуэдз хьэжыгъэ ухуэнщІа хакіутэ, языж, ар кіэртіоф зыхэлъ лэпсым зэlaщlэурэ хакІэ, зэ къытрагъэкъуалъэри, шатэ халъхьэ, и щхьэр трапіэри, мафіэ ціыкіум тету да-къикъэ 15 - 20-кіэ ягъавэ.

ANUIS MANUE

Лыр халъхьэри, шыуаны-

щхьэр тепlayэ зэ къытрагъэкъуэлъэж. Іэнэм щытрагъэувэнум и деж лыбжьэ цІыкІур тепщэчым иралъхьэ, и щІыІум бжьын лыбжьэ тракІэж.

Бжьын лыбжьэ зэращІыр: Тебэм тхъу иралъхьэри, градуси 120 - 130-рэ хъуху къагъэплъ, абы цыкіу-цыкіуурэ упщІэта бжьын, шыбжий сыр хакіутэри, зэіащіэурэ дакъикъи 2 - 3-кІэ ягъэлыбжьэ. ПІастэ, мырамысэ хуабэ дашх.

• Шхыныгъуэ

Халъхьэхэр (зы цІыху Іыхьэ): былымылу - г 130-рэ, псыуэ - г 450-рэ, кіэртіоф укъэбзауэ - г 60, бжыныщхьэ укъэбзауэ - г 10, гуэдз хьэжыгъэу - г 6, шатэу - г 60, тхъууэ - г 10, шыгъуу, шыбжийуэ - узыхуейм хуэдиз.

КЪУБАТИЙ Борис.

• Гупсысэ кІэщІхэр

Ныбжьрэ ныбжьэгъурэ

ФІыуэ ялъагъу, пэжу зыхущыт, я нахуэри, я щэхури зрахьэлІэ, Іуэху гуэр къалъыкъуэкlамэ, япэ дыдэу зэпхъуэ, я гуауэр къыдэзыгъэгуауэ, я гуфІэр яхуэзыгъэдахэ цІыхум адыгэхэр зэреджэр ныбжьэгъущ.

Ныбжьэгъу... Ныбжьым хуэдэу пкіэрымыкіыу уи гъусэм ныбжьэгъу фІащащ.

Дыгъэр пшэм зэрыщІилъафэу, ныбжьри мэкlуэдыж, къызэрыщІэкІыжу дэнэкІэ бгъазэми, къыпкІэрымыхуу ныбжьри нокІуэ.

Ныбжьэгъур уи дыгъэр къыщепсым уи гъусэрэ уи дыгъэр щыкъухьэм кlуэдыжыр аракъым. ЦІыхубэм ягъэлъапіэр аракъым, атіэ уи дунейр кІыфІ хъуауэ уи нэм зыри щимылъагъужым деж дыгъэ нэбзийуэ къыпхуэнэхурщ, дыгъэм хуэдэу укъэзыгъэхуабэрщ, ущещІэкІэ, жыр пкъоуэ, къыпщІзувэрщ ныбжьэгъур.

Лъэтеувэ

• Фэ фщІэрэ?

Сабий пІыным ехьэліауэ адыгэхэм ижь-ижьыж лъандэрэ къадекІуэкІ хабзэщ. Сабийм зекІуэн зэрыригъажьэу хьэблэ фызыжьхэр зэхуашэсурэ ягъэхъуахъуэ. Лъэтеувэ тхьэлъэlу ищІыну нэхъ къызытехуэр сабийм и анэшхуэрат. Абы хьэлыуэ Іэнэ ищІырт, джэдкъаз иукІырти, и гъунэгъу бзылъхугъэхэр къригъэблагъэрт. ЦІыхубз нэхъыжьыр хьэлыуэ Іэнэм техъуэхъухьырти, ар иупщІатэрт. Абы и пэ къихуэу Іэнэм хьэпшып ціыкіуфэкіу гуэрхэр тралъхьэрти, сабийр хагъадэрт, япэу къыхиха хьэпшыпым и ІэщІагъэр епхауэ щытыну къалъытэу. Хьэлыуэр цІыкІухэм хуагуэшырт, итІанэ Іэнэм къытралъхьэрти, псоми зэдашхырт, хъуахъуэхэрт, сабий уэрэд цІыкІухэри

Хабзэр мыкіуэдыжауэ ноби щыіэщ, ауэ иджы мыбы ціыхухъухэри кърихьэлізу, ефэ-ешхэри нэхъ ину ирагъэкіуэкі

щыжаІэрт.

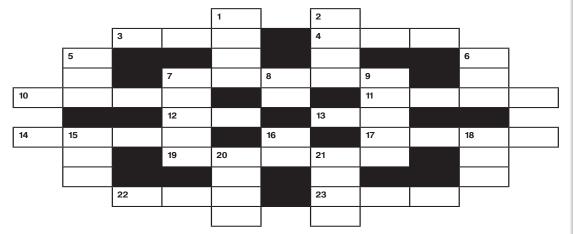
ДУМЭН Хьэсэн.

ЕкІуэкІыу: **3**. Пщащэр ... гуащэмэ, кхъуейхьэбыкъуэ ешх. **4**. ... зыфІэпщым пщылІ къыпфІещ.**7**. ТхьэмыщкІитІ зэгъусэмэ, бей мэпсэу. 10. Іуэху ... зимыІэм Іуэху ща иІэкъым. 11. Я щалэ щІыбыцэ, я кхъуей цы 12. Зи ... пщІэм уриІэзэщ. 13. Псы икІыгъуэм унэмысу уи ... умы эт. 14. Уи фызыр ф ымэ, джэгу умыкіуэж - ... къэси уи джэгущ. 17. Гъатхэ дыгъэ си нысэ типси, бжьыхьэ дыгъэ ... типсэ. 19. Бийм ущысхьмэ, ... ухъунщ. 22. Уи тІуанэ умыуб, уи ... ущымытхъу. 23. Шэм исар ... йопщэ.

Къехыу: 1. ... къашэри вынэ ирищіщ. 2. ... щіэщхъуркъым, щІэщхъу щІэнэркъым. 5. ДыгъужьитІ я ... зэхуагъазэркъым. 6. Гуэн ... нэхърэ - хадэ 7. Уэсэпс ... мэшгъэкіщ. 8. Мыщэ шхэри зы ... къелщ. 9. ... сэгъейщ. 15. Жеймрэ гугъэмрэ ... щІэиныфіщ. 16. Нэхъыжьым ... ет, нэхъыщІэм гъуэгу ет. 18. И псалъэ фоупсщ, и фадэ ... защіэщ. 20. Фызыфі и ... зэтетщ. 21. Жэмым ишх и ...

Зэхэзылъхьар БИЦУ Жаннэщ.

Псалъэзэблэдз

ЩІышылэм и 27-м ди газетым тета псалъэзэблэдзым и жэуапхэр:

Екіуэкіыу: 1. Чэф. 3. Шэд. 5. Пціы. 6. Дыгъужь. 9. Кіэс. 11. Псей. 15. Іулъхьэ. 16. Іужажэ. **19**. Ду́. **20**. Хьэм. **21** Мы.

Къехыу: 1. Чыці. 2. Фо. 3. Шыд. 4. Дыгъу. 5. Пшэ. 7. Жьей. 8. Бжэгъуу. 10. Сом. 11. Пхъэр. 12. Ефэ. 13. Малъхъэ. 14. Бажэм. 17. Жэм. 18. Гуу.

• ЖыІэгъуэхэр

Напэр къабзэмэ, псэр мэтынш

◆Гугъэр псэм и щІасэщ.

♦ГъащІэм дэмыхъуж хабзэр

и чэзум хъуэжын хуейщ. **♦ГъащІэм сыт щыгъуи узы-**

щыгуфІыкІын хэлъщ. ◆Езыгъэлейм удын нэхъыбэ

къылъос. ♦Жьы хъуа цІыхум хуумы-

щіа пщіэр уи жьы хъугъуэм бгъуэтыжыну ущымыгугъ. ◆Къарууншэм, сытокІуэ жыпіэу, лей иумых, къыпщіэ-

кlуэнкъым. **♦Къыумылэжьа пщІэм жы**-

жьэ унихьэсынукъым. ◆Лъэужь дахэ дунейм къы-

тебнэмэ, цІыхум уи цІэр ягъэлъэпІэнщ. ◆ЛІыгъэ зимыгъусэ цІыху-

гъэм и зэфіэгъэкіыр мащІэщ.

◆ЛІыфІ и псалъэ куэд и уасэш.

◆Мылъкум беягъэм хегъахъуэри, насыпым хэзыгъахъуэр цІыхугъэрщ.

♦МыхъумыщІагъэр зи нэрыгъым и гъащіэр кіэщіщ.

◆Напэ зимы!эм щ!ыхуэ ептар пф Іишхынурэ уэ уигъэкъуэншэжынущ.

◆Напэр къабзэмэ, псэр мэтынш.

◆Насыпыр Іыхьэ куэду зэхэлъщ, ауэ псоми я лъабжьэр узыншагъэрщ.

♦НэгъуэщІ пхузэфІэмыкІми, псальэ гуапэкіэ ціыхум хуэу-

◆Нэпсым нэр къетхьэщІ, гур егъэтІыс.

ГУБЭЩІЫКІ Владимир

меІп И шитыжым...

ЯтІэ зыкІэрыпщІа е бэ зытрихьа налкъутналмэсым и пщІыпщІыр мэкІуэд. ФІейр абы зэрытебгъэкъэбзыкіыу, ар зэщіэпщіыпщіэжу, зэщІэлыдэжу хуожьэ. Пса-лъэхэри абы ещхьыркъабзэщ. Зыхуэфащэ и пІэм псалъэхэр иумыгъэувэмэ. сабэ зытришІа налкъутналмэсу, абы и нурыр мэкіуэд. Ар и пІэм щитым, адрей псалъэхэм егъэкІуауэ ар щагъэувым, сыт хуэдиз къару, сыт хуэдиз лъэщагъ, сыт хуэдэ дахагъ абы иІэ хъурэ!

ТЕУНЭ Хьэчим.

«Си Дагъыстан»

Апхуэдэ фІэщыгъэ Къэбэрдей-Балъкъэр публикэм и Лъэпкъ музейм иджыблагъэ къыщызэІуахащ гъэлъэгъуэныгъэ гъэщІэ-гъуэн. Налшыкдэсхэмрэ абы и хьэщ эхэмрэ я пащхьэ кърахьащ Дагъыстэным и Лъэпкъ музейм, Тахо-Годи Азэ и цІэр зезыхьэм, и гъэтІылъыгъэ хьэпшыпхэм ящыщхэр. Музейм и лэжьакіуэхэм я жэрдэмыр даіыгъащ КъБР-м, Дагъыстэн Республикэм щэнхабзэмкіэ я министерствэхэм, Налшык дэт Лъэпкъ музейм.

ДАГЪЫСТЭН ІэпщІэлъапщІэхэм я ІэдакъэщІэкІхэм яуфэбгъуа пэшым сызэрыщТыхьэу сызыхуэза музейм гъэлъэгъуэныгъэхэмкіэ и къудамэм и унафэщ Жылэ Марьянэ ибзыщІыркъым хьэщІэхэр узэхъуапсэ хъуну гъэтІылъыгъэхэмкІэ зэрыкъулейр. «Мыбыхэм я тхыпхъэбэ алэрыбгъухэм хуэдэ щыlэу си фlэщ хъуркъым, я быдагъым и гугъу умыщІыххи. Хьэмэрэ я дыщэидэхэр, уагъэ-щагъэхэр, кхъуэщыным, дыжьыным, гъуаплъэм къыхэщІыкІа хьэпшыпхэр-щэ?! Я ІэрыкІхэр, щыгъыныгъуэхэр зэрагъэщІэращІэм зы лъэпкъи щІэрымыхьэну къысщохъу. Бащлъыкъ къудейм ирадэ псы цІыкІур зы гъуазджэ псо хуэбгъадэ хъуну ягъэдахэ, бгырыпхым халъхьэ лъэпкъ дамыгъэхэр апхуэдизкІэ екІуу, хэзагъэу къыхахри, занщізу нэм къыіуидзэркъым. щыдгъэ-Гъэлъэгъуэныгъэр хьэзырым хьэпшып зы-тly си нэм къыфІэнащ щыщыпс ди музейм щІэлъу. Ар щажесІэм ехьэкІ-къехьэкІ хэмылъу къызжаlащ ди деж щеджа е ди гъуазджэм фІыуэ щыгъуазэ я ІэпщІэлъапщІэхэм ахэр адыгэ-

зэфіэкіри абы зыкіи игъэ-

ц<u>ыкіукъым», - же</u>іэ Марьянэ. Гъэлъэгъуэныгъэр ІыхьитІу гуэшащ: Дагъыстэным щыпгуэшащ: Дагъыстэным щып-сэу лъэпкъхэм я щэнхабзэмрэ я гъащІэмрэ къэзыгъэлъагъуэ лэжьыгъэхэр зыхыхьэрэ бгы-унафэщі Магомедов Бахрурыс бзылъхугъэм и теплъэ дахэр къызытещ сурэтхэмрэ.

Лъэпкъ 30-м нэс щыпсэу, зи цІыхухэр диалект 70-м ирипсалъэ щіыналъэм и щэнхабзэ, художественнэ ІэрыкІхэр я къызэрымыкІуэмрэ тхыдэ я лъахэм ущыпсэуну зэрыгугъусыгъумрэ къагъэщІащ. Псалъэм и хьэтыркіэ, къуршылъэм щІыІэм зэрызыщыщахъумэр я алэрыбгъу Іувхэрт, быдэхэрт, хьэкъущыкъуу къагъэсэбэпри я Іэкіэ ящіа кхъуэщын кумбыгъэхэрт, зыщатІагъэри я Іэм къигъэщІа фэилъхьэгъуэхэрт.

Апхуэдэуи гъэлъэгъуэныгъэм хэтщ псэуалъэхэр зэрагъэдахэхэр, жылэхэм я теплъэхэр къызытещ сурэтыжьхэр, лъэпкъ фащэхэр, фэилъхьэ-гъуэхэр, Дагъыстэным щыпсэу лъэпкъхэр ирипхузэхэц ыху-к ыу щыгъыным халъхьэ дамыгъэ-тхыпхъэщІыпхъэхэр, дыщэ ІуданэхэмкІэ хадыкІа щэкІхэр, дыщэидэхэр, Іэщэ зэмылІэужьыгъуэхэр, ящІа, траха сурэтхэр, нэгъуэщІ куэди. Псори зэхэту артефакт 200-м щІигъу мэхъу гъэлъэгъуэныгъэр.

езыгъэкІуэкІа, ЗэІущІэр Лъэпкъ музейм щІэныгъэмкІэ и къуэдзэ Хьэщэ Иринэ япэ псалъэр иритащ КъБР-м щэнхабзэмкІэ и министрым и къуэдзэ Карчаевэ Іэминат. Хьэщіэхэм фіэхъус яриха, фіьщіэ еплъыну къызэхуэсахэм гъуэгуяхуищіа иужь, абы жиіащ:

Дагъыстэным и шэнхабзэр, гъуазджэр ди нэlуасэщ, а гъыстэным и Лъэпкъ музейм щыналъэр дэ фlыуэ долъагъу, хьэпшыпхэр хъумэнымкlэ и доцыху абы и усакlуэ телъы- Іэщагъэлі нэхъыщхъэ Килдеджэхэу Гамзатов Расул, Алиевэ евэ Заирэ. «Ди щэнхабээр фы-Фазу, композитор гъуэзэджэ фейм Кожлаев Мурат сымэ, нэ- лъэпкъхэр зэкъуэшщ, - жиlащ гъуэщlхэри. Дагъыстэныр уэ- абы. - Абы дызэрыригушхуэ-Дагъыстэныр уэрэдхэм, бгыхэм, усакІуэхэм, ціыху Іэпщіэлъапщіэхэм я къэралщ, нобэрей Іуэхури абы и зы щапхъэ наІуэщ. Си гугъэмкІэ, усыгъэм, сурэт щІыным, нэгъуэщІхэми хуэдэу, республи- гъуэм ящІа гуэгуэн. кэм и лъэпкъ ІэпщІэлъапщІагъэхэм я деж увыпіэ щхьэхуэ хуэсахэр куэдрэ зэбгрыкіы-щеубыд зэрахьэ хьэпшыпхэр жактым, абы щыжаіахэмрэ зэрагъэдахэм. Мы укъызэрыщІыхьэу зы гушхуэныгъэ гуэрым укъызэщІеІэтэ, дэтхэнэ зы ІэдакъэщІэкІми укъыбгъэдэувыІэу гупсэхуу зэпэпплъыхьыну ухуейщ. Абыхэм наlуэ пщащ! Дагъыстэным

хэм ейм тращІыкІауэ зэрыарар. шыпсэу лъэпкъхэм я тхыдэм, я Ар куэд и уасэщ, дагъыстэнхэм хабзэм пщІэ зэрыхуащІыр. Си гуапэщ зэlущlэм кърихьэлlа дэтхэнэми абы гукъыдэж къывитыну

> дин. Абы ЩэнхабзэмкІэ министерствэм, езым къабгъэдэкІыу бысымхэм фІыщІэ къахуи-щіащ икіи убгъуауэ тепсэлъыхьащ я ІуэхущІапІэм, абы къудамэу 39-рэ зэриІэм, Сочэ, Алтай иджыпсту гъэлъэгъуэныгъэхэр зэрыщекlуэкlым. Ап-хуэдэуи къыхигъэщащ зы мазэкІэ Налшык щекІуэкІыну «Си Дагъыстэн» гъэлъэгъуэныгъэр Саратов, Ханты-Мансийск яшэну зэрамурадыр. «Зэпымыууэ дызыхущІэкъур гугъуехь куэд зылъэгъуа, тхыдэ къулей зиІэ ди лъэпкъым и блэкІар, и нобэр лъэпкъ нэхъыбэм къызэредгъэщІэнырщ. Ар мыІейуэ къыдэхъуліэу къысщохъу», - жиіащ Бахрудин.

Гъэлъэгъуэныгъэм зригъэгупсысахэр, Дагъыстэныр езыхэм зэраціыху лъэныкъуэр, ехъуліэныгъэ дяпэкіи яіэну зэрагуапэр къыхагъэщу зэlущізм къыщыпсэлъащ КъБР-м и ціыхубэ сурэтыщіхэу Црым Русланрэ Жылэ Анатолэрэ, сурэтыщІ, скульптор, дыщэкІ Сур-хайханов Ибрэхьим, КъБР-м и СурэтыщІхэм я зэгухьэныгъэм и унафэщІ Къаныкъуэ Жаннэ, сурэтыщІ Тхьэзэплъыж Руслан, дагъыстэн лъэпкъым къыхэкlа. куэд щІауэ Налшык щыпсэу нэхьыжыьфі Алиев Гази-Магомед сымэ. ЗэlущІэр къызэщІикъуэжащ, гъэлъэгъуэныгъэм гъэлъагъуэ яхуэхъуу, абы гупсэхуу тепсэлъыхьащ Дапэгъунэгъущ, ращ фи деж къакіуэ гъуэгум дыкъытезыгъэувар». Дагъыстэн хьэшІэхэм ди Лъэпкъ музейм тыгъэ къыхуащащ дзэхум къыхэщіыкіа, 19-нэ ліэщіы-

Музейм и пэшым къыщызэпэшым ялъагъу дахагъэмрэ зыхуахьзрагъапшэм ярейуэ зэманкіэ заІэжьэжащ.

> ИСТЭПАН Залинэ. Сурэтхэр Къарей Элинэ трихащ.

Спорт хъыбархэр

Etlyaнэми дыщытокlyэ

Таганрог къалэм и «Форте» командэм.

ЗЭХЬЭЗЭХУЭМ и япэ Іыхьэм зэрыщІидзэу ди щІалэхэр япэ ищащ, гупым и капитан Хьэшыр Алан и фІыгъэкІэ. Абы ІэкІуэлъакІуэу игъэзэщІа пенальтим Іэмал гуэри къыхуигъуэтыфакъым хьэрхуэрэгъухэм я гъуащхьэтетым.

Зэlущlэм и етlуанэ Іыхьэм зэрыщlидзэжу, Таганрог къикІахэм бжыгъэр зэхуэдэ ящІызэманыр и кІэм нэблэгъауэ, ди щалэхэм япэ ищыжын яхузэфІэкІащ. Мыбдежми ди командэм пенальти аргуэрыжьу игъэзэщІэн хуей хъуащ. Иджы топым лъэщу еуар КІэдыкІуей Хьэчимщ. Ди гуапэ зэ-

Гъэ джэгугъуэщіэм жы- рыхъущи, ди щіалэр гъуэм джэру зыхуэзыгъэхьэзыр ди блэукlакъым, абы и фlыгъэкlи «Спартак-Налшык»-р Есэн- етІуанэ текІуэныгъэр налшыктіыгу къалэм щыізу етіуанэ дэсхэм къахьащ. Махуиплі зэныбжьэгъугъэ зэlущ!э ипэкlэ ди щlалэхэм ирагъэ-иригъэкlуэкlащ щlышылэм кlуэкlа япэ зэныбжьэгъугъэ и 31-м. А махуэм ар Іущіащ зэіущіэм 1:0-у щыхагъэщіащ «Алание-2»-р.

Налшыкдэсхэм ЯЩЫЩУ «Форте»-м дэджэгуащ Къумыкъур, Каркаевыр, Молэмусэр, КІэдыкІуейр, Березовыр, Гъуэгузокъуэр, Бажэр, Торосян, Маслениковыр, ХьэцІыкІур, Наршауовыр, Селяевыр, Жангуразовыр, Дмитриенкэ, Топурие, ЛІупыр, Котовыр.

Абыхэм нэмыщІ, а махуэм ди щІалэхэм яхэту губгъуэм кърагъэхьащ гъуащхьэхъумэ щІалитІ, ди гупым къыхыхьэн жащ, ауэ, джэгугъуэм хухаха мурад яlэу, я зэфlэкlыр къагъэлъэгъуэну къэкІуауэ.

КъыкІэлъыкІуэ зэныбжьэгъугъэ зэlущlэр мазаем и 6-м Налшык щекіуэкіынущ. А махуэм кърагъэблэгъэнущ Псыхуабэ и «Мэшыкъуэ-KMB»-p.

Медалхэм ахъши щІыгъуу

Мэзкуу къалэм и «Лужники» куейм самбэмкіэ щы іэ дуней псо центрым иджыблагъэ щекlуэкlащ дзюдомкlэ «ЛокоДзюдо-2023» урысейпсо зэхьэзэхуэм и кlэух зэпеуэр. Абы хэтащ республикэм и «Локомотив» командэр ик и медалитху абы къы-

Я ХЬЭЛЪАГЪ елъытауэ щыбэна гупхэм я деж япэ увыпІэр щаубыдащ Джэданэ Алинэрэ (кг 40) Унэж Амирланрэ (кг 34-рэ). Ещанэ хъуахэщ Абазэ Сэлим (кг 38-рэ), Шыгъэлыгъуэ Аскэр (кг 42рэ), Караев Алим (кг 46-рэ) сымэ.

Зэхьэзэхуэм кърикіуахэр зэхалъхьэжа нэужь, 2010 - 2011 гъэхэм къалъхуахэм ирагъэкІуэкІа зэпеуэм хэтахэм ящыщу дзюдоист нэхъыфіу къалъытащ Джэданэ Алинэрэ Унэж Амирланрэ. Щіыхь тхылъхэмрэ дыщэ медалхэмрэ къадэкіуэу чемпионхэр ахъшэ саугъэтхэмкіэ ягъэпажащ икіи щхьэж къылъысу сом мини 100

къызэрыратам щыхьэт техъуэ сертификатхэри къы эщалъхьащ. Спортсменхэр зэхьэзэхуэм хуагъэхьэзыращ Джэданэ Залымрэ Лукьянов Геннадийрэ.

Мейкъуапэ зыхуагъэхьэзыр

Кисловодск къалэм иджыблагъэ щекіуэкіащ Ставрополь крайм кикбоксингымкіэ и чемпионатрэ пашэныгъэр къэхьыным хуэунэтіа зэхьэзэхуэрэ. Хэгъэрейхэм нэмыщі, зэпеүэхэм хэтащ Къэбэрдей-Балъкъэрым, Къэрэшей-Шэрджэсым, Осетие Ищхъэрэ - Аланием, Ростов областым я ліыкіуэхэр, я ныбжькіэ илъэсий хъухэм къыщыщіэдзауэ нэхъыжь-

ГЪЭЩІЭГЪУЭНУ икіи удэзыхьэхыу екіуэкіа зэіущіэхэм ди республикэм и спортсменхэм дыщэ медалу 36-рэ къыщахьащ икІи гуп зэхьэзэхуэм етІуанэ увыпІэр щаубыдащ.

КъБР-м и командэр ягъэхьэзыращ БецІыкІу Ибрэхьим, Апажэ Рашид, Сасыкъ Анзор, Къудейхэ Алимрэ Залымрэ, Шэрий Мурат, ШащІэ Арсен сымэ.

Иджы ди республикэм и спортсменхэм къапэщылъщ мазаем и 8 - 11- хэм щ ыналъэхэм я зэхьэзэхуэу Мейкъуапэ къалэм щекІуэкІынум зыкъыщагъэлъэгъуэну.

ХЬЭЩЫКЪУЕЙ Олег.

Редактор нэхъыщхьэ ЖЫЛАСЭ Заурбэч

ди хэщіапіэр 360030, Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэ, Налшык къалэ, Лениным и цІэр зезыхьэ уэрам, 5, ебгъуанэ - епщіанэ къатхэр.

Газетым Іэ щытрадзар сыхьэт 18.00-рщ.